

VIVEKANANDA

KARMA JOOGA

Tänu kõigile, kes on kaasa aidanud selle raamatu ilmumisele

Om Tat Sat

Kirjastus "Kultuur ja Elu"

Eestikeelne tõlge ja väljaanne on teoks saanud Soome Teosofia Seltsi toel.

SISUKORD

[Eessõna](#)

[Karma ja selle mõju loomusele](#)

[Igaüks on vajalik omal kohal](#)

[Töö saladus](#)

[Mis on kohustus](#)

[Me aitame ennast, mitte maailma](#)

[Vabanemine kiindumustest tähendab täielikku enesesalgamist](#)

[Vabadus](#)

[Karma-jooga ideaal](#)

Eessõna

Swami Vivekananda sündis 1862. aastal Indias Kalkuta linnas. Ta oli suur joogi ja Šri Ramakrišna oli tema õpetajaks. Romain Rolland sõnab: "...Tema elujõud ja usk oma jõusse oli suurem kui Tagore või Gandhi taolistel inimestel.... Tema lõvimeelt võlus jõud – ja mitte iialgi nõrkus. Ta oli kehastunud tarm ja tema sõnum inimestele oli – tegevus..."

Läänes algas tema õpetajatöö 1893. aastal, mil ta võttis osa ülemaailmsest usundite kongressist Ühendriikides Chicagos (The Meeting of the Parliament of Religions). Juba tema esimene esinemine äratas suurt tähelepanu. Romain Rolland kirjeldab seda oma raamatus "Vivekananda elu" ("The Life of Vivekananda") järgmiselt: "Kui see peaaegu tundmatu kolmekümnene mees ilmus septembris 1893 Chicago maailmakongressi avaistungile, jäid kõik teised saabunud tema lummava olemuse varju. Tema vägi, käitumise väärikus, silmist kumav kiirgus ja harmooniliselt kõlav hää l hurmasid kogu hiigelsuure kuulajaskonna, kes algul olid ta ihuvärgi tõttu suhtunud temasse umbusaldusega. Selle võitleva India prohveti mõtted jätsid Ühendriikidesse sügava jälje..."

Kõik teised kõnelejad rääkisid oma Jumalast või oma usulahu Jumalast. Tema üksi rääkis kõigi Jumalast ja kõigi usutunnistuste ühtsusest. Väljendades Šri Ramakrišna mõtteid, purustas ta eelarvamuste müüri. Ta võitis kuulajate poolehoiu...

Swami Vivekananda pidas palju ettekandeid suurele kuulajaskonnale nii Ameerikas kui ka Inglismaal. Tema õpetuse tuumaks olid jooga neli põhiliini:

Radža-jooga ehk kuninglik jooga, mis näitab teed kõigi vaimsete tegude täiuslikuks valitsemiseks,

Karma-jooga, mis käsitleb omakasupüüdmatut tegutsemist ja töö saladust,

Bhakti-jooga, mis õpetab omakasupüüdmatut universaalset armastust, ja

Džnjaana-jooga ehk teadmise ja teadmuse jooga.

Käesolev raamat põhineb peamiselt tema USA-s ja Euroopas peetud loengutel. Seda raamatut on tõlgitud paljudesse keeltesse ja nõnda on seda lugenud enam kui 90 miljonit inimest üle kogu maailma.

Karma ja selle mõju loomusele

Sõna KARMA pärineb sanskriti sõnast KRI (tegema). Igasugune tegutsemine on karma. Seda sõna kasutatakse ka kõneldes teo tagajärgedest. Metafüüsikas märgibki sõna karma tagajärge, mille on põhjustanud meie varasemad teod. Aga karma-joogas tähendab karma ainult tegu. Inimkonna siht on saavutada teadmus. Teadmuse hankimine on ida filosoofia peamine ideaal. Mitte mõnud, vaid teadmus on inimese eesmärk. Mõnud ja õnn on ajalikud. Petlik on pidada heaolu kõige tähtsamaks. Kõik maailma vaevad tulenevadki sellest, et inimesed seavad ekslikult oma ideaaliks heaolu, mille poole peab pürgima. Mõne aja pärast inimene taipab, et taotleda tuleb teadmust, mitte õnne. Ta taipab ka, et nii võlu kui valu on väärt õpetajad, et halvast võib õppida samavõrd kui heast. Inimese hinge jätvad oma jälje nii meelepärased, kui ka valusad sündmused. Üheskoos vormivad nad iga inimese loomust, milles koonduvad kõik tema püüdlused ja kalduvused. Sa mõistad, et loomuse kujunemisele on ühtviisi oluline nii õnn kui viletsus. Igaühe olemust vormib nii hea kui ka kuri ja mõnikord on õnnetus või nurjatus parem õpetaja kui õnn. Maailma suurmeeste arengulugusid uurides tõdeme, et enamasti on vaevad õpetanud neid rohkem kui õnn, vaesus rohkem kui rikkus ja lüüasaamine on äratanud nende sisemise jõu paremini kui kiitus.

Kogu teadmus peitub tegelikult inimeses endas. Väljastpoolt ei tule midagi. Kõik on tema sees. Kui ütleme, et inimene “teab” või “sai teada”, siis täpselt psühholoogiakeeles tähendaks see, et miski “selgus” talle – ta teadvustas midagi. Õppimine on tegelikult asja oimamine, eesriie langeb hinge peidetud teadmise eest. Hing on tõesti ammendamatu teadmiste varaait.

Ütleme, et Newton avastas gravitatsiooni. Kas ootas see teadmus teda kusagil väljaspool? See oli tema enda meeles. Ühel hetkel ta leidis selle üles. Kõik teadmine ja teadmised, mis praegu maailmas on, tulevad meelest. Sinu oma meel on maailmakõiksuse ammendamatu raamatukogu. Välismaailm on vaid ajend, mis annab sulle vihje uurida oma meelt. Uurimise objekt on alati meel. Õuna kukkumine andis tõuke ja Newton hakkas uurima oma meelt. Ta reorganiseeris oma meeles kõik endised mõttekäigud ja märkas nende vahel uut seost, mida me nüüd nimetame gravitatsiooniks. See mõte ei olnud õunas ega Maa keskpunktis. Kogu teadmine, nii maine kui vaimne, on inimmeeles. Paljudel juhtudel jääbki teadmine avastamata. Mõnikord, kui eesriie langeb aeglaselt, ütleme: “Me õpime.” Igasugune teadmise lisandumine on seni varjus olnud teadmise avaldumine. Inimene, kelle hinge eesriie on avanemas, teab üha rohkem. Inimene, kelle hing on täiesti avatud, on kõikiteadja. Maailmas on olnud ja on kõikiteadjaid. Usun, et saabuvatel loomeperioodidel saab neid olema lõpmata palju. Teadmine inimmeeles on nagu tuli ränikivis. Lõök on see mõjur, mis toob kivist tule nähtavale. Samamoodi on meie tunnete ja tegudega. Ennast jälgides märkame, et kõik meie pisarad ja naeratused, rõõm ja kurbus, nutt ja naer, needmised ja palved, kiitused ja laitsused on meis olemas, aga nad avalduvad paljude väliste mõjurite toimel. Need vormivad meid selliseks nagu me oleme. Kõik need mõjurid üheskoos on karma selle sõna laiemas mõttes: nad panevad meid tegutsema. Iga mõtteline või füüsiline vihje, mis mõjub meie hingele nagu lõök tulekivile, toob ilmsiks meie võimeid ja teadmisi. Me kõik teeme kogu aeg karmat. Kõnelen sulle – see on karma, hingame – karma, kõnnime – karma. Kõik, mida teeme ja kogeme, nii füüsiline kui psüühiline, on karma ja jätab meisse oma jälje.

On olemas tegevusi, mis koosnevad paljudes pisitegudest. Kui seisame mererannal ja kuulame lainete paiskumist vastu kaldakaljut, siis kuuleme võimsat kohinat. Teame küll, et iga laine koosneb miljoni pisilainest ja igaüks neist tekitab häält, aga kõrv seda ei eralda. Häält kuuleme alles siis, kui väikesed lained ühinevad suureks. Ka iga südamelöök on töö. Paljud tervikuna näivad tööd koosnevad tegelikult osadest. Kui tahad hinnata mõne inimese olemust, siis ära vaata tema hiilgehetki. Jälgi teda ta argiaskeldustes. Need jutustavad ta olemusest rohkem. Mõned olukorras võib ka tobust saada kanglane. On sündmusi, mis võivad teha suureks igaühe, aga tõeliselt suur on vaid see, kes on suur ka argitoimetustes.

Karma mõju loomusele on võimsaim kõigest, mida inimene kogeb. Inimene on keskus, mis tõmbab ligi kõik maailmakõiksuse võimete vallad, liidab need ja saadab nad võimsa hoovusena edasi. Niisugune keskus on tõeliselt kõikvõimas inimene – kõikiteadja, kes tõmbab ligi kogu maailmakõiksust. Hea ja halb, viletsus ja õnn tuleb tema juurde, takerdub tema ümber. Neist kujundab ta kalduvuste jõuwoo, mida kutsutakse loomuseks ja selle paiskab ta väljapoole. Nii nagu ta suudab kõike ligi tõmmata, nii suudab ta ka kõike eemale paisata.

Kõik, mis toimub me ümber, kogu inimühiskonna tegevus, kõik esemed, mida näeme, on mõtte vili, inimtahte teostus. Masinad, tööriistad, linnad ja laevad on vaid inimtahte ilming. Tahet kujundab iseloom ja iseloomu kujundab karma. Karmast oleneb, kuidas avaldub tahe. Kõik maailmas elanud tahtejõulised inimesed on olnud imelised töötegijad – tohutu hingejõuga isiksused, kes on põhjalikult muutnud maailma paljude taaskehastumiste jooksul kogutud eluväega. Sellist eluväge, nagu oli Jeesusel ja Buddha, ei saa hankida ühe elu kestel, sest me teame, kes olid nende vanemad. Selliseid puuseppi nagu Joosep on maailmas olnud miljoneid, ka pisikuningaid nagu Buddha isa. Ainult pärilikkusega ei saa seletada, kuidas too tähtsusetu kuningas, keda ta teenridki alati ei kuulanud, sai poja, keda kummardab pool maailma. Kuidas seletada, et puusepp sai poja, keda miljonid inimesed teenivad nagu Jumalat? Kust pärines see mõõtmatu tahtejõud, millega Buddha ja Jeesus saavutasid positsiooni? Kust pärinevad nende võimete vallad? Need pidid hakkama idanema ammu, kasvasid ajapikku ja puhkesid õitsele Buddha või Kristuse ühiskonnas ja nende mõju ulatub meie päevadeni.

Selle kõik on kindlaks määratud karma – s.o. töö. Keegi ei või saada midagi ilma, et oleks seda ära teeninud. See on igavene seadus. Mõnikord arvame, et asi on teisiti, aga ajapikku veendumas, et kõik on siiski nii. Inimene võib pingutada kogu elu selleks, et saada rikkaks, ta võib petta tuhandeid inimesi, ja lõpuks mõistab, et ta ei väärinudki rikkust. Elu on muutunud talle koormaks. Võime koguda palju naudinguks oma meelele, aga tegelikult kuulub meile vaid see, mida väärime. Juhm inimene võib kokku osta kõik maailma raamatud ja hoida neid oma raamatukogus, aga ta suudab lugeda ainult neid, mida ta väärrib. Karma määrab, mida oleme ära teeninud ja mida võime omaks võtta. Me vastutame ise selle eest, mis me oleme. Võime muuta end niisuguseks nagu soovime. Kuna meie praegune olemus on meie varasemate tegude tagajärg, siis on päris kindel, et meie praegused teod võivad muuta meid sellisteks, nagu soovime saada. Just sellepärast peame teadma, kuidas tegutseda. Te võite küsida: “Mis kasu on teadmises, kuidas tegutseda. Mingil viisil tegutseb ju siin maailmas igäiks.” Aga mõelge oma võimete tühipaljale raikamisele. Käsitledes karma-joogat ütleb Gita, et tegutseda tuleb mõistuse ja teadmisega. Kes oskab tegutseda õigesti, saavutab parimad tulemused. Pidagem meeles, et igasugune tegu on inimeses peituvate võimete ilmutamine, hinge äratamine. Igas inimeses on vägi, on ka teadmine. Erinevad teod on nagu hooibid, mis äratavad hiiglase ja toovad need võimed nähtavale.

Inimesed tegutsevad mitmesugustel motiividel. Sihitud tööd pole olemas. Ühed igatsevad kuulsust ja töötavad kuulsuse pärast. Teised ihaldavad raha ja töötavad raha pärast. Mõned taotlevad võimu ja töötavad võimujanust. Mõned soovivad pääseda taevasse ja töötavad selle sihiga. On neidki, kes soovivad jätta endast järele nime – nagu näiteks Hiinas, kus kellelegi ei anta aunimesid enne surma. See ongi meie tavadest parem. Kui keegi saab seal hakkama millegi tähelepanuväärsega, siis antakse aadli tiitel tema surnud isale või vanaisale. Nii mõnedki tegutsevad selle nimel. Mõned muhameedlased pingutavad kogu elu selleks, et neile püstitatakse suur hauasammas. Tean ka niisuguseid sekte, kus lapsele valmistatakse hauasammas kohe pärast sündimist. Nende meelest on see inimese tähtsaim töö. Mida rikkam ja lugupeetavam suguvõsa, seda suurem ja uhkem kivi. Mõned aga töötavad patukahetsuseks: nad teevad igasuguseid nurjatusi ja siis ehitavad templi või annetavad midagi preestritele, et ära teenida “pääse”, mis avab neile taeva väravad. Nad arvavad, et niisugune heategevus puhastab neid ja nad pääsevad pattudest hoolimata taevasse. Inimeste teod on tulvil selliseid motiive.

Tee tööd töö pärast. Igal maal on inimesi, kes on tõeline maa sool. Nemad teevad tööd töö pärast. Neid ei huvita nimi, kuulsus ega taevatee. Nende ainus siht on see, et töö teeb head. On neid, kes teevad head vaestele ja aitavad inimkonda õilsatel motiividel, sest nad usuvad heategevusse ja armastavad headust. Nime ja kuulsuse kaotus ei kanna tavaliselt kohe vilja. Siht saavutatakse alles vanaduses, elu lõupäevil. Kas omakasupüüdmatu inimene ei saavuta mingit tulu? Tema tulu on kõige suurem. Omakasupüüdmatuse on kõige tulusam, aga inimestel ei jätku püsivust seda harjutada. Omakasupüüdmatuse on ka tervisele kõige kasulik. Armastus, tõde ja omakasupüüdmatuse ei ole ainult moraalmõisted, vaid need on meie kõrgeim ideaal, kuna neis peitub nii palju väge. Inimesel, kes suudab viis päeva või kasvõi viis minutit töötada ilma igasuguse iseka motiivita, mõtlemata tulevikule, taevale, karistusele vms. on eeldusi saada vägevaks vaimuhiiuks. See on raske, aga südamepõhjast tajume selle väärtust ja seda head, mida ta endaga toob. Selleks vajatakse suurt väge. Selleks vajatakse meeltult palju enesevalitsemist.

Enesevalitsemine nõuab palju rohkem jõudu kui mistahes väljapoole suunatud tegevus. Kujutlegem allamäge galopeerivaid koormahobuseid ja vankrimeest, kes neid ohjeldab. Milleks vajatakse rohkem

jõudu, kas hobuste liikveleajamiseks või peatamiseks? Suurtükimürsk lendab pika tee läbi õhu ja kukub maha. Teise mürsu tee oli lühem, sest see tabab müüri. Löögist sünnib suur kuumus. Kõik egoistlikel motiividel kulutatud energia läheb kaotsi: selle jõud ei tule teie juurde tagasi. Kui omakasupüüdlised motiivid taltsutatakse, siis hakkavad võimed arenema. Enesevalitsemine kasvatab tugeva tahte ja iseloomu. Inimene võib saada Kristuse või Buddha sarnaseks. Juhmid inimesed ei mõista seda saladust. Ometi tahavad nemadki valitseda inimkonda. Isegi hull võib valitseda kogu maailma, kui ta töötab ja ootab. Kui ta ootab aastaid ja taltsutab oma sõgedaid valitsemismõtteid, kuni ta neist lahti saab – siis on ta võimas. Enamus meist ei oska näha isegi mõne aasta taha, nii nagu mõned loomad pole võimelised nägema mõnda sammugi ettepoole. Meie maailm on piiratud ring. Me ei kärsi vaadata kaugemale ja nõnda muutume ebanormaalseks ja halvaks. Siit saab alguse meie nõrkus ja võimeetus.

Pisimatki tööd ei tohi halvustada. Laskem inimestel, kes pole teadlik paremast, töötada omakasupüüdlikel motiividel ja kuulsuse nimel. Aga igäüks peaks pürgima kõrgema eesmärgi poole ja püüdma seda sihti mõista. “Meil on õigus tööle, mitte tagajärgedele.” Jäta tagajärjed sinnapaika, ära neist hooli! Kui tahad aidata mõnd inimest, siis ära kunagi mõtle, kuidas ta sinusse suhtub. Kui tahad teha suurt ja head tööd, siis ära vaevu mõtlema tulemustele.

Sellisest tööideaalist sugeneb üks raske küsimus. Intensiivne tegevus on vältimatu. Me peame pidevalt tegutsema. Me ei või minutitki elada ilma tööta! Kunas puhkame? Inimelu võitlusel on kaks poolt: tegutsemine ja rahulik loobumine maailmast, eraldumine sinna, kus kõik on vaikne, ümberringi vaid loodus lillede, loomade ja mägedega. Kumbki neist ei anna täiuslikku pilti inimelust. Maailm muserdab üksindusega harjunud inimese, kui ta pannakse tuliselt tegutsema, nii nagu laguneb laiali süvaveekala, kui ta pinnale tõsta, sest puudub veesurve, mis on teda koos hoidnud. Kas lärmaka maailmaga harjunud inimene suudab elada vaikes kohas? Ta kannatab ja võib isegi mõistuse kaotada. Ideaalne on inimene, kes keset palavat tegutsemist oskab leida kõrbevaikust ja üksildust ning keset vaikust ja üksildust leiab energilist tegevust. Ta kõnnib lärmakal linnatänaval nõnda rahulikult, nagu oleks ta koopasügavuses, kus ükski häälel temani ei jõua. Ometi töötab ta kogu aeg intensiivselt. See on karma-jooga ideaal. Kui selleni jõuad, siis valdad töösse peituvat saladust.

Peame alustama algusest, tegema oma igapäevast tööd ja proovima päev-päevalt muutuda vähem omakasupüüdlikuks. Peame tegutsema ja samas kontrollima oma tegude motiive. Esimestel aastatel märkame, et peaaegu kõik meie ajendid on omakasupüüdlised. Tasapisi egoism kaob ja lõpuks oleme võimelised tegutsema omakasupüüdmatult. Võime loota, et elutee ponnistusi kroonib kord aeg, mil oleme täiesti minetanud isekuse. Niipea kui selleni jõuame, koonduvad kõik meie võimed ja teadmised, mis meis on, ilmutab end.

Igäüks on vajalik omal kohal

Sa~nkhyā – filosoofia koolkonna järgi on loodus kokku pandud kolmest jõust, mille nimed sanskriti keeles on Sattva, Rajas ja Tamas. Füüsikaterminite keeles võiks nende vasted olla tasakaal, liikumine ja inert. Tamas’ele on omane pimedus ja loidus. Rajas on püsiv ja pürgiv ning mingi eesmärgi poole või põgenemine millegi eest. Sattva on tasakaal Tamas’e ja Rajas’e vahel.

Need kolm loomujoont (mõjuvõimu) on ka igas inimeses. Mõnikord võimutseb Tamas ja me muutume laisaks, ei viitsi liikuda ega toimetada. Meel nüristub. Mõnikord on jälle tegutsemine ülekaalus ja mõnikord valitseb tegutsemise ja tegevusetuse vahel tasakaal. Ka inimesed on erinevad: mõned on tuimad, nürid ja laisad, teised seevastu on aktiivsed ja tarmukas. Mõnes aga hoomame aktiivsuse ja passiivsuse tasakaalust põhjustatud rahu ja lembust. Nende kolme loomujoone enam-vähem tüüpilisi esindajaid võime täheldada kõiges, mis loodud: loomades, taimedes ja inimestes.

Neil kolmel loomujoonel on tähtis koht ka karma-jooga õpetuses. Karma-jooga õpetab, mis on nende olemus ja kuidas neid kasutada nii, et oskaksime tegutseda paremini. Inimühiskond on mitmekesine organisatsioon. Kõik me tunneme moraali ja kohusetunde mõisteid, aga samas teame, et nende mõistete sisu on erinevates maades vägagi erineb. See, mis ühel maal on moraalne, võib teisel olla ebanormaalne. Näiteks mõnes riigis võivad nõod omavahel abielluda, aga teises on see keelatud. Mõnes riigis tohib abielluda vaid üks kord, teises mitu korda. Ka muud moraalireeglid võivad varieeruda. Siiski teame, et on olemas ka selliseid moraalnõudeid, mis kehtivad ühtemoodi kõigi inimeste jaoks.

Samal viisil varieeruvad ka inimeste kohustused. Tegu, mis mõned riigis on kohustuslik, võib teises olla eksisamm. Ent ka kohustusi on selliseid, mis puudutavad kõiki inimesi. Meile võib avaneda kaks teed tõe juurde: teadmatute tee, mille järgi vaid üks tee on õige ja kõik teised valed, ja teadjate tee, mis lubab inimese kohustuste ja moraalireeglite varieerumist vastavalt tema vaimsele arengutasemele. Oluline on teada, et moraalinoõudeid on mitmesuguseid ja teatud oludes kehtivad nõuded võivad teistes oludes osutada kõlbmatuks.

Näiteks on kõik suured õpetajad öelnud: “Ära võitle kurjaga.”

Nende moraalide ideaal on vägivalla vältimine. Aga me mõistame, et kui üsna suur hulk inimesi jälgiks seda ideaali, siis laguneks ühiskondlik kord, kurjus võtaks võimust, sõgedad võtaksid meie vara ja teeksid meiega mida tahes. Isegi üksainus päev, mil loobutakse vastupanust kurjale, põhjustaks katastroofi. Ja siiski tunneme oma südames tõe, mis peitub sõnades: “Ära võitle kurjaga!”

Meile on see kõrgeim ideaal. Ometi ei käi enamus inimkonnast selle õpetuse järgi. Neilt seda nõuda tähendaks nende üle kohut mõista. See võiks tekitada mõnes inimeses liigseid süümepiinu, sest nad tunneksid pidevalt, et toimivad valesti. Püsiv enesepõlgus teeks rohkem halba kui muud nõrkused. Enesepõlgusest algab nii üksikisiku kui ka kogu rahva allakäik.

Meie esimene ülesanne on hoiduda enesepõlgusest, sest arengu huvides peame kõigepealt uskuma iseendasse ja seejärel Jumalasse. Sellepärast on ainus võimalus möönda, et moraal ja kohustused on sõltuvad olukordadest. Inimene, kes võitleb sõgedusega, ei ole sugugi alati vääralt teel. On olukordi, kus vastuhakk kurjale on lausa kohustuslik.

Lugedes Bhagavad-Gitaa on paljud Lääne inimesed hämmingus, kui Šri Krišna II peatükis silmakirjalikult nimetab Ardzunat argpüksiks, kuna ta keeldub võitlemast sellepärast, et vastasleeris on tal sõpru ja sugulasi ja vastupanu vältimine on ligimesearmastuse kõrgeim ideaal. Peame teadma, et äärmuslikud vastandid mõjuvad ühtviisi. Kui valguse võnkesagedus on liiga madal või liiga kõrge, siis silmad ei suuda seda vastu võtta. Sama käib ka heli tajumise kohta. Me ei kuule liiga madalaid või liiga kõrgeid helisid. Samuti on lugu vägivalla ja vägivallast hoidumisega. Mõni inimene ei võitle kurjaga sellepärast, et ta on arg ja laisk. Ta loobub vastupanust, kuna ta pole selleks suuteline, kuigi tahaks. Teine aga teab, et soovi korral suudab anda hävitava löögi, aga ta ei ründa, vaid õnnistab oma vaenlast. See, kes ei osuta vastupanu oma arguse pärast, teeb pattu ega saa vägivalla vältimisest mingit kasu; teine aga teeks pattu, kui ta kurjale vastu hakkaks. Buddha, kes loobus troonist ja positsioonist, ilmutas tõelist enesesalgamist. Kerjuse puhul ei saa rääkida eneseohverdusest, sest tal pole midagi, millest loobuda. Seega peame olema ettevaatlikud, ja uurima olukorda põhjalikult, enne kui otsustame, kas tegu on vägivallast loobumisega arguse pärast või ideaalse ligimesearmastusega. Esmalt teeme enesele selgeks, kas meil on piisavalt vastupanujõudu. Kui jõudu on ja loobume vägivallast, siis on see armastusväärne tegu. Kui me pole võimelised vastupanuks, aga proovime end veenda, et võitlusest loobumine on tingitud ligimesearmastusest, siis toimime valesti. Ardzuna muutus araks, kui nägi vastasleeri võimsust. Tema petlik ligimesearmastus pani teda unustama oma kohustusi oma maa ja kuninga vastu. Sellepärast nimetaski Šri Krišna teda teesklejaks, öeldes: “Kõneled nagu kohane targale mehele, aga teod paljastavad sinus argpüksiks. Tõuse üles ja võitle.”

See on karma-jooga põhiidee. Karma-joogi mõistab, et vastupanust loobumine on kõrgeim ideaal. Samuti teab ta, et vastupanust loobumine on ka võimas relv. Ta teab ka, et vastuhakk kurjale on samm seisundi poole, mil ollakse piisavalt võimas, et vastupanust loobuda. Selleks, et saavutada see kõrgeim ideaal, on inimene kohustatud kurjaga võitlema. Ta peab vaeva nägema ja võitlema kõigest jõust. Alles siis, kui tal on piisavalt jõudu ja oskusi kurjusest jagu saada, on tema loobumine vastupanust õigustatud.

Kord kohtasin vana tuttavat põllumeest, kes varem oli jätnud mulle üpris juhmi ja eluvõõra mulje. Ta ei tahtnud õppida midagi uut ja üldse elas rohkem loomade kui inimeste kombel. Nüüd küsis ta minult, kuidas ta võiks õppida tundma Jumalat ja vabaneda taassündide ahelast. “Kas oskad valetada?” küsisin temalt. Mees vastas: “Ei oska.” Ütlesin: “Siis pead õppima valetama. Paremini on valetada, kui elada nagu loom või puupakk. Sa ei ole piisavalt aktiivne. Mulle tundub, et sa pole saavutanud rahu-likku ja selget meelesundit, milleni võib viia tegutsemine. Sa pole võimeline isegi halba tegema, oled liiga tõnts.” Muidugi oli see üks äärmuslikemaid juhtumeid ja tegin tema kulul veidike nalja. Tahaksin siiski rõhutada tõsiasja, et inimene peab olema piisavalt aktiivne, et jõuda tegutsemise kaudu täiusliku rahu seisundisse.

Tegevusetus on see, mida tuleb vältida kõigi vahenditega. Igasugune tegutsemine on vastupanu. Hakk vastu kõigele kurjale – nii psüühilisele kui ka füüsilisele. Kuivõrd edukas on vastuhakk, sedavõrd valdab sind rahu. Lihtne on öelda: “Ära vihka kedagi, ära võitle kurjaga,” aga me kõik teame, mida see tegelikkuses tähendab. Inimeste pilgu all teeskleme vastupanust loobumist, aga südant närib piin. Väidame, et gätseme rahu, mida toob loobumine vastupanust, aga sisimas tunneme, et vastupanu nõjuks meile paremini. Kui rikastumist peetaks tõeliselt halvaks teoks, siis ei söandaks küll keegi endale vara jahtida; ometi oleksid mõtted raha juures nii õõl kui päeval. Paraku on see mõttetu teesklus. Hagem minge rahajahile, ja kui olete kogenud kõiki sellest tulenevaid piinu ja naudinguid, siis tuleb vabanemine ja rahu. Niisiis, rahuldatud, saabub aeg, mil märkad, et võim ja varandus pole midagi väärt. Aga alles pärast seda, kui oled rahuldanud oma himud ja kogenud kõike, mida see kaasa toob, võid saavutada rahu ja enesevalitsemise. Sügava rahu ja enesevalitsemise ideaale on ülistatud tuhandeid aastaid, igauks meist on kuulnud sellest lapseest alates, aga ainult vähesed on saavutanud sellise taseme. Tundub, et kogu oma elu jooksul olen näinud vaevalt paarikümnet inimest, kes on tõeliselt alitsetud ja üle igasugusest vastupanust. Ja ometi olen läbi käinud pool maailma.

Iga inimene peaks valima oma ideaali ja püüdlema selle poole. See viib edasi kindlamalt kui tallata teistelt laenatud ideaalide radu, mis käivad ehk üle jõu. Kui nõuame lapselt, et ta kõnniks 30 km, siis ta kas sureb või lohistab end poolturnult eesmärgile. Sageli anname teistele selliseid üle jõu käivaid ülesandeid. Me ei pööra tähelepanu sellele, et inimeste võimed ja anded on erinevad. Kellelgi pole õigust halvustada teise ideaale. Igauks andku eesmärgi nimel oma parim. Inimesed võistlevad “eri klassides”. Näiteks tõstmises ei võrrelda omavahel kerge- ja raskekaallase tulemusi. Miks siis võrrelda omavahel vaimselt erinevate inimeste ideaale?

Loomistöö eesmärk on ühtsus, mis avaldub erinevuste kaudu. Olgu indiviidid kuitahes erinevad, nende taust on ikka ühtne. Erinevad iseloomud ja inimklassid kajastavad loomistöö loomulikku vaheldusrikkust. Just sellepärast ei tohiks me mõõta eri inimesi sama mõõdupuuga ja nõuda neilt ühetaolisi ideaale. Liiga kõrged ideaalid nõuavad üliinimlikke pingutusi, mille tulemusena inimene hakkab end süüdistama saamatuses. Enesepõlgus aga takistab lähenemist usule ja headusele. Meie kohus on innustada igauht pingutama temale sobilikku ideaali nimel ja samaaegselt aidata tal leida ideaal, mis on võimalikult lähedane õigele.

Hindude moraalisisüsteemis on lisaks üldinimlikele kohustustele igal indiviidil veel teda isiklikult puudutavad kohustused. Hindu alustab oma elu õpilasena. Abiellumisega saab temast pereisa. Vananedes tõmbub ta elust kõrvale, eraldub maailmast ja temast saab sannajaasi. Iga etapiga kaasnevad omad kohustused. Ühtki astet ei või pidada teisest kõrgemaks. Abielumehe elu on sama väärtuslik kui usu-tööle andunud selibaadi elu. Kojamehe ja kuninga töö on samavõrd lugupeetavad. Võtame kuninga troonilt, paneme tänavat pühkima ja vaatame, kuidas ta toime tuleb. Või asetame kojamehe troonile ja vaatame, kuidas tal valitsemine laabub. Pole õige arvata, et erak on suurem kui see, kes rabeleb elukeerises. Palju raskem on Jumalat teenida keset argielu, kui eemalduda sellest ja elada vaba erakuelu. Hiljem vähenes Indias erinevate astmete arv kahele: jäid pereisa- ja mungaseisus. Pereisa täidab kõiki kodanikukohustusi. Munk pühendub kogu oma jõuga usule, jutlustamisele ja Jumala teenimisele. Esitan teile mõned lõigud seda teemat käsitlevast Maha Nirvāna-Tantra'st ja te mõistate, et pereisa kohustuste täitmine ei ole sugugi kerge.

Pereisa peab olema usin jumalateenija. Tema elusihht peaks olema Jumala tunnetamine. Samaaegselt peab ta pidevalt täitma oma argikohustusi. Oma tegutsemise tulemused peab ta andma Jumalale.

Kõige raskem siin ilmas on töötada ilma lõpptulemusele mõtlemata. Tuleb aidata vaeseid, ootamata tänu. Tuleb teha head, taotlemata au ja kuulsust. Ka suurim argpüks võib tegutseda kangelasena, kui maailm teda kiidab. Hullgi võib teha kangelastegusid, kui ühiskond teda tunnustab. Ent tõeline ohver, mida inimene saab tuua, on teha jätkuvalt head hoolimata teiste kiitusest või laimusest. Pereisa esimene kohustus on teenida perele elatist, ilma et ta valetaks, petaks või varastaks. Ta peab meeles pidama, et elada tuleb Jumalat ja vaeseid teenides. Kuna isa ja ema on Jumala nähtavad asemikud, siis peab pereisa nendegi eest hästi hoolitsema. Kui vanemad on rahul, siis on ka Jumal rahul. Laps, kes kunagi ei ütle oma vanematele halbu sõnu, on tõeliselt hea laps. Vanematega ei tohi teha rumalat nalja ega olla vihane või äge. Laps peab siiralt austama oma vanemaid.

Esmalt peab pereisa toitma ja katma oma vanemad, lapsed ja vaesed, alles siis võib ta iseenda peale mõelda. Vastupidi toimides teeks ta pattu. Kuna isa ja ema on andnud talle keha, siis peab pereisa taluma kasvõi tuhandeid piinu selle nimel, et teha head oma vanematele.

Ka oma naise vastu on pereisal kohustused. Ta ei tohi teda laita. Ta peab hoolitsema oma naise eest sama hästi kui ema eest. Ka suurimates raskustes ja vaevades ei tohi ta olla naise peale vihane. Seda, kes mõtleb teisele naisele või mõtteski puudutab teist naist, tabab õnnetus.

Naiste kuuldes ei tohi mees sobimatult kõnelda. Ta ei tohi kiidelda oma jõuga ega ärbelda oma tegudega. Pereisa peab alati olema oma naisele meele järele, andes talle raha ja riideid, olles armastav ja truu. Tema sõnad olgu naisele nagu nektar ja tema teod ärgu valmistagu naisele kunagi meelehärmi. Meest, kes on võitnud voorusliku naise armastuse, saadab edu usus ja elus.

Laste vastu on pereisal järgmised kohustused:

Poissi peab kasvatama armastusega nelja-aastaseks. Õpetama peab teda 16-nda eluaastani. Kahekümneselt peab ta hakkama mingit ametit pidama ja nüüd peab isa temaga suhtlema nagu võrdväärsega. Tütart tuleb kasvatada samamoodi ja tema eest kõigiti hoolitseda. Kui tütar abiellub, siis peab isa andma talle kingitusi vastavalt oma varakusele.

Kui mehe õed-vennad või nende lapsed on vaesed, siis peab pereisa ka neid aitama. Samamoodi on ta kohustatud aitama ka teisi sugulasi, sõpru ja teenijaid, külarahvast ja vaeseid. Ta peab abistama igaüht, kes tuleb abi paluma. Kui pereisa ei hooli abivajajatest sugulastest ja vaestest, siis peetakse teda elajaks. Ta ei ole inimene.

Pereisa ei tohi liialt kiinduda toitu ja rõivastesse ega hellitada oma keha. Pereisa peab olema puhas nii kehalt kui mõtetelt. Ta peab olema toimekas ja töökas.

Vaenlaste vastu peab pereisa vapralt välja astuma. Ta ei tohi halisedes nurka pugeda ega rääkida rumalusi alistumisest. Kui ta ei astu julgelt vaenlasele vastu, siis ei täida ta oma kohust. Sugulaste ja sõprade vastu peab ta olema leebe kui talleke.

Pereisa ei tohi austust avaldada halbadele inimestele. Kui ta hindab halbu inimesi, siis kaitseb ta sõgedust. Seevastu on suur viga mitte märgata neid, kes tõepoolest väärivad austust: häid inimesi. Pereisa ei või kiirelt sõbruneda. Iga vastutulijat ei võeta sõbraks. Esmalt tuleb jälgida inimeste tegusid ja nende suhtlemist teiste inimestega, põhjalikult järele mõelda ja alles siis luua sõprussuhteid.

Pereisa ei tohi kõnelda kolmest asjast: tal ei sobi rääkida oma kuulsusest ega kiidelda oma võimete ja jõukusega; ta ei tohi välja lobiseda seda, mida talle on usaldatud.

Mees ei tohi öelda, et ta on vaene, ega ärbelda rahaga. Igaüks kandku hoolt oma asjade eest. Mehe püha kohus on seista oma pere huvide eest. Kui ta seda ei tee, võidakse teda ebanormaalseks pidada.

Pereisa on kogu ühiskonna tugisammas. Tema on ühiskonna peamine majandaja. Vaesed, nõrgad, lapsed ja naised elavad tema teenistusest. Niisiis on tal omad kohustused. Pereisa peab tundma end tugevana, võimelisena täitma neid kohustusi. Ta ei tohi tunda, et ideaal on talle kättesaamatu. Kui teda tababki ebaedu või mingi äpardus, siis peaks ta hoidma seda enda teada. Kui ta ühineb mingi eba-kindla ettevõtmisega, siis peaks ta sellest vaikima. Oma plaanide paljastamine pole mitte ainult sobimatu, vaid nõrgendab meest nii, et ta ei suuda edaspidi täita ka oma igapäevaseid kohustusi. Ta peab pidevalt pingutama nii teadmiste kui ka jõukuse suurendamiseks. Mees, kes ei täida oma kohustusi, pole lugupidamist väärt. Pereisa, kes ei pinguta maise heaolu jaoks, ei täida moraalireegleid. Tema laiskus ja tegevusetus teevad temast moraalitu, kuna ta ei hoolitse nende eest, kes on temast majanduslikult sõltuvad. Kui ta saab rikkaks, siis saab ta väga paljusid aidata.

Kui selles linnas poleks olnud neid, kes soovisid saada rikkaks, kuidas oleks siin siis tekkinud kultuur? Kes oleks siis ehitanud ilusaid maju? Kes oleks kinkinud raha heategevuse jaoks?

Sellisel juhul on varanduse hankimine hea, sest raha antakse edasi abivajajatele. Pereisa on elu ja ühiskonna keskpunkt. Temale tähendab vara hankimine ja õige kasutamine Jumala teenimist. Pereisa, kes tahab rikastuda ausal teel ja hea eesmärgi nimel, teeb oma hinge päästmiseks täpselt samapalju kui oma kambri palvetav munk või nukk. Nende kaudu näeme sama vooruse kaht erinevat poolt. Neid mõlemaid innustab armastus kõige vastu, mis Jumalaga seotud. Selle nimel loobuvad nad omakasust ja ohverdavad end Jumala teenimisele.

Pereisa peab oma nime puhta hoidma. Ta ei tohi mängida hasartmänge ega veeta oma aega halbade inimeste seltsis. Ta ei tohi valetada ega põhjustada teistele kannatusi.

Sageli võtavad inimesed ette töid, millega nad ei suuda hakkama saada. Sellega petavad nad oma eesmärgi nimel ka teisi. Ka aeg võib mängida suurt rolli: see, mis täna paistab ebaõnnestumisena, võib homme osutuda suureks võiduks.

Pereisa peab kõnelema tõtt ja kõnelema sõbralikult. Ta peab kasutama sõnu, mis inimestele meeldivad. Ta ei tohi kõnelda teiste inimeste asjadest.

Kaevates basseine, istutades puid tee äärde, rajades puhkepaiku inimestele ja loomadele, ehitades teid ja sildu – niimoodi rühib pereisa selle sama eesmärgi poole, kuhu pürgivad joogidki.

Niisiis – pereisa kohustus karma-jooga õpetuse järgi on toimekus. Kui aga pereisa sureb võitluses oma maa või usu eest, siis saavutab ta sama eesmärgi kui joogi oma mõtlusega. Oluline on mõista, et inimeste kohustused on väga erinevad ja ühed kohustused pole teistest paremad.

Iga ülesande jaoks on oma koht ja oma kohustusi peame täitma just nendes oludes, kus parasjagu elame.

Põhiline karma-jooga õpetuses on igasugune nõrkuste hukkamõistmine. Nõrkusi tuleb vältida filosoofias, usus ja töös. See mõte on mulle kõigist usulistest õpetustest kõige lähedasem. Kui loed Veedasid, siis märkad, et seal kordub alataasa sõna “kartmatus” – ära kardada midagi. Hirm on nõrkuse märk. Mees peab täitma oma kohustusi, kartmata maailma pilget ja naeru.

Kui mees tõmbub Jumala teenimiseks erakuellu, siis ei tohi ta mõelda, et need, kes elavad ja töötavad maailma heaks, ei teeni Jumalat. Samuti ei tohi pereisad mõelda, et maailmast loobunud erakud on tühipaljalt hulgused. Igaüks on oma kohta väärt. Selle väite selgituseks jutustan järgmise loo.

Ühel kuningal oli kombeks küsida kõigilt sannajaasidelt, kes tulid tema maale: “Kumb on suurem – kas see, kes loobub maailmast ja hakkab sannajaasiks või see, kes elab maailmas ja täidab pereisa kohustusi?” Paljud targad mehed otsisid küsimusele vastust. Mõned arvasid, et sannajaasi on suurem ja kuningas soovib, et nad tõestaksid oma väidet. Kui nad seda ei suutnud, siis käskis kuningas neil abielluda ja olla pereisa. Teised ütlesid: “Pereisa on suurem.” Ka nendelt nõudis kuningas tõestust. Kui nad ei suutnud tõestada, siis käskis kuningas ka neil hakata pereisadeks.

Lõpuks tuli üks noor sannajaasi ja kuningas esitas temalegi sama küsimuse. Sannajaasi vastas: “Oo, kuningas, igaüks on suur omal kohal.” “Tõesta,” palus kuningas. Sannajaasi vastas. “Võin tõestada, aga sa pead tulema ja elama minu kombel mõned päevad, et võiksin sulle seda tõestada.” Kuningas nõustus ja lahkus koos sannajaasiga oma riigist. Nad rändasid läbi mitme maa, kuni jõudsid ühte suurde kuningriiki. Pealinnas oli suur pidu. Kuningas ja sannajaasi kuulsid muusikat, trummipõrinat ja heeroldite hääli. Piduriides inimesi oli kogunenud tänavatele heeroldeid kuulama. Need kuulutasid valjuhäälselt, et printsess, selle maa kuningatütar, kavatseb valida endale abikaasa tänavale kogunenud rahvahulgast.

Vana kombe järgi valisid printsessid Indias endale niimoodi mehe. Igal printsessil olid tulevasele abikaasale omad nõudmised. Mõned soovisid kõige ilusamat, teised kõige targemat ja kolmandad kõige rikkamat meest. Kõik ümbruskonna printsid panid selga oma parimad rõivad ja läksid end esitlema. Mõnikord olid neilgi käskjalad, kes ülistasid oma isandat ja selgitasid, miks printsess just tema isanda peaks valima. Printsessi kanti troonil, ta vaatas ja kuulas. Kui kuuldu teda ei rahuldanud, käskis ta kandjatel teed jätkata. Hüljatud kosilasele ei pööratud enam tähelepanu. Kui aga printsessile keegi väga meeldis, siis heitis ta temale lillevaniku kaela. See mees sai tema abikaasaks.

Nüüd soovis endale meest leida selle maa printsess, kuhu kuningas ja sannajaasi olid jõudnud. Ta oli maailma kauneim printsess ja tema mees pidi saama pärast printsessi isa surma kuningaks. Printsess soovis leida kõige kaunima mehe, aga ükski seninähtuist polnud talle piisavalt meele järele. Printsessile oli sel eesmärgil korraldatud juba mitmeid pidustusi, aga mees oli leidmata. Nüüd olid käimas kõige suurejoonelisemad pidustused. Rahvast oli rohkem kui varem. Printsess istus troonil, millega teda ringi kanti. Aga printsess ei hoolinud kellestki. Tundus, et pidu läheb luhta. Just siis ilmus üks noormees, sannajaasi. Ta seisis väljaku nurgas ja vaatas, mis toimub. Ta oli väga suursugune ja kui printsess teda nägi, heitis ta kohe noormehele pärja kaela. Noor sannajaasi võttis pärja kaelast ja viskas tagasi, öeldes: “Mida see tähendab? Ma olen sannajaasi. Miks peaksin abielluma?” Maa kuningas arvas, et noormees on vaene ega julge sellepärast printsessiga abielluda. Ta ütles: “K koos tütreaga saad pool kuningriiki ja pärast mu surma teise poole,” ning asetas pärja tagasi noormehe kaela. Noormees andis pärja tagasi ja ütles: “Ma ei taha abielluda,” ning tõttas eemale.

Aga printsess oli noormehesse nii armunud, et ütles isale: “Ma pean ta leidma, muidu suren.” Ja ta ruttas mehele järele. Siis lausus sannajaasi, kes oli oma väite tõestamiseks tulnud sellele maale, end saatvale kuningale: “Järgneme neile.” Ja nad kõndisid parajat vahemaad hoides nende järele. Noor sannajaasi, kes oli keeldunud printsessiga abiellumast, kõndis pikki kilomeetreid mööda teed, kuni jõudis metsaservale ja põikas teelt kõrvale metsa. Printsess läks talle järele, samuti ka kuningas ja sannajaasi. Noor sannajaasi tundis selles metsas iga rada. Varsti oli ta kadunud ja printsess ei suutnud teda enam leida. Lõpuks istus printsess kivile ja hakkas nutma, sest ta oli eksinud. Siis tulid kuningas

ja teine sannajaasi tema juurde ja ütlesid: “Ära nuta, kui valgeks läheb, siis me juhatame su metsast välja. Puhkame siin selle puu varju all ja varahommikul läheme teele.”

Üks väike lind elas oma perega selle puu otsas. Ta vaatas alla ja nägi inimesi puu alla ning ütles oma naisele: “Kallis, mida me teeme? Meil on külalised, on talv, ja meil pole tuld.” Ta lendas ära, leidis hõõguva tuletuki, võttis selle noka vahele ja laskis sellele kukkuda oma külaliste ette. Inimesed töid puid juurde ja tegid leegitseva lõkke. Aga väike lind polnud ikka veel rahul ning ütles oma naisele: “Mu kallis, mida me teeme? Meie külalised on näljased, aga meil ei ole midagi toidupooliseks pak-kuda? Mina olen pereisa, minu kohus on külalisi toita. Pean tegema, mida suudan. Annan neile oma keha.” Ja ta sööstis lõkkesse ning suri. Külalised nägid tema kukkumist ja püüdsid teda päästa, aga lind oli olnud liiga kiire.

Pisilinnu naine nägi, mida ta elukaaslane tegi. Ta ütles oma poegadele: “Külalisi on kolm ja neil on toiduks vaid üks väike lind. Sellest ei jätku. Minu kui naise kohus on hoolitseda selle eest, et mu mehe töö asjatult hukka ei läheks. Annan neile ka oma keha.” Ta kukutas end tulle ja põles surnuks.

Linnupojakesed nägid, kuidas toimisid nende vanemad ja märkasid, et külalistel ei ole ikka veel piisavalt toitu. Nad ütlesid: “Meie vanemad tegid, mida suutsid. Aga sellest ei piisa. Anname neile ka oma kehad.” Ja nemadki söötsid tulle.

Olles hämmingus sellest, mis juhtus nende silme all, on loomulik, et kolm teelist ei suutnud linnukesi süüa. Nad veetsid öö ilma toiduta ja hommikul juhtisid kuningas ja sannajaasi printsessi koduteele. Printsess läks tagasi isa juurde.

Siis ütles sannajaasi kuningale: “Kuningas, nüüd oled näinud, et igaüks on suur omal kohal. Kui soovid elada maailmas, siis ela nagu need linnukesed: ole iga hetk valmis end teiste eest ohverdama. Kui tahad maailmast lahti öelda, siis ole selle noore sannajaasi sarnane, kellele kaunis naine ja kuningriik ei tähendanud midagi. Kui tahad olla pereisa, siis ohverda oma elu teiste heaks. Kui tahad tõmbuda erakluse, siis ära heida pilkugi ilu, võimu ja varanduse poole. Igaüks on suur omal kohal, aga kohustused on igapähe erinevad.”

Töö saladus

Teiste aineeline toetamine ja nende päästmine viletsusest on tõesti suur tegu. Mida suuremad vajadused, seda suurem olgu abi. Ja abi on seda suurem, mida ulatuslikum ta on. Kui suudame rahuldada puudustkannataja vajadusi tunniks, siis abistame teda veidike. Kui suudame kõrvaldada tema mure aastaks, siis aitame rohkem. Aga kui suudame rahuldada tema vajadused igaveseks, siis on see suurim abi, mis üldse võimalik. Ainult vaimne teadmine suudab teha meie vaevadele lõpu. Igasugune muu teadmine rahuldab meie vajadusi vaid ajutiselt. Ainult vaimne teadmine muudab olematuks võime soovida. Sellepärast ongi vaimne abi suurim, mida saab anda. Inimkonna suurim heategija ongi see, kes jagab inimestele vaimset teadmist. Ajalugu osutab, et sellised heategijad on alati olnud vaimu-
hiiglased. Rajaneb ju kogu eluline tegevus vaimusele. Vaimult tugev ja terve inimene on terve igas suhtes, kui ta vaid tahab olla. Alles siis, kui inimesel on piisavalt vaimujõudu, saavad rahuldatud ka tema maised vajadused.

Vaimse abi kõrval on kõige tähtsam aidata mõistust. Teadmised on väärtuslikumad kui toit ja rõivad. Teadmus on suurem kingitus kui elu. Ainult teadmine tagab täiusliku elu. Teadmatuse tähendab surma, teadmus – elu, sest elu pimeduses, teadmatuses ja sõgeduses on mõttetu.

Pärast vaimu ja mõistuse aitamist on mõistagi oluline aineeline abi. Ent ekslik oleks mõelda, et ainult ainelisest abist piisab. Aineeline abi ei taga püsivat rahulolu, sellepärast ei olegi ta tähtsaim. Söömine kustutab näljatunde, aga mõne aja möödudes tuleb nälg tagasi. Oma sõgedusest saame lahti alles siis, kui oleme kõrvaldanud kõigi vajaduste algpõhjuse. Siis ei kiusa meid enam nälg ega vapusta valu ja mure. Niisiis on kõige tähtsam selline abi, mis teeb meid vaimult tugevaks ja alles seejärel tuleb intellektuaalne ja aineeline abi.

Maailma kannatusi ei saa kõrvaldada ainult materiaalse abiga. Kuni ei muutu inimese loomus, tekib aina uusi ja uusi maiseid soovide, millest sünnib uusi kannatusi. Ükskõik kui suur on aineeline abi, see ei paranda inimkonda. Ainus lahendus on aidata inimkond puhtusesse. Kõigi hädade ja kannatuste põhjus on sõgedus. Valgustagem inimesi, et nad ärkaksid ja saaksid puhtaks ning vaimult vägevaks. Alles siis kaovad maailmast kannatused, mitte varem. Kogu maa võib olla täis haiglaid ja hoolekandeaustusi, aga sellest hoolimata ei kao inimeste kannatused enne, kui nende loomus muutub.

Bhagavad-Gitast võib ikka ja jälle lugeda, et inimene peab pidevalt tööd tegema. Töö olemuses on alati nii head kui halba. Iga meie tegu toob endaga mingis suhtes head ja pole tegu, mis kedagi võim midagi ei kahjustaks. Hea ja halb on igasuguse tegutsemise vältimatu osaline. Ja siiski on antud meile käsk pidevalt tegutseda. Nii heal kui ka halval on omad tagajärjed, mis kujundavadki karma. Hea nõjub meile hästi, halb – vastupidi. Nii hea kui paha on meie hinge köidikud. Sellepärast Gita soovitabki töötada nii, et me töö tulemusse ei kiinduks, sest siis ei ahelda töö meie hinge. Peame aga mõistma, mida väljendatakse sõnadega: töösse ei tohi kiinduda.

Üks Gita keskseid mõtteid on: tööta pidevalt, aga ära kiindu sellesse. Sõna SAMSKARA võib tõlkida sõnadega 'suundumus, loomupärane kalduvus'. Võrdleme inimmeelt järvega ja meeles mõlkuvaid mõtteid selle lainetega. Ükski mõttelaine, mis meeles tekib, ei kao ka siis jäljetult, kui meel on rahunenud. Ikka jääb jälg, mis võimaldab tal tulevikus uuesti sündida. See jälg ja taastekkimise võimalus ongi Samskâra. Iga meie tegu, iga liigutus, iga mõte jätab jälje alateadvusesse. Kuigi nende jälgede virvendus pole pinnal nähtav ja neid ei teadvustata, püsivad need piisavalt tugevana alateadvuses. Need jäljed määravadki, missugused me mingil hetkel oleme. Ja nad kõik kokku määravad inimese iseloomu. Kui häid jälgi on rohkem, siis kujuneb hea iseloom. Halbade jälgede ülekaalust sünnib halb iseloom. Kui inimene kuuleb pidevalt pahelist juttu, mõtleb tühistele asjadele ja tegutseb taunitavalt, siis on tema meel täis halbu jälgi, mis omakorda mõjutavad tema mõtteid ja tegusid, kuigi ta ise pole sellest üldse teadlik. Need halvad mälujäljed mõjuvad pidevalt, põhjustades alati halba. Niisuguse pagasiga inimene muutub paratamatult halvaks, sest kõik jäljed üheskoos õhutavad paha tegema. Jälgede kogum ahvatleb sõgedusele. Inimene muutub masinaks, mis täidab mälujälgede käsku. Seevastu inimene, kes mõtleb headest tegudest ja teeb head, talletab head mälujäljed. Need omakorda kannustavad teda uutele heategudele samamoodi nagu halvad halbadele tegudele. Kui inimene on teinud piisavalt palju head, mõelnud palju veatuid mõtteid, siis on tal vastupandamatu soov teha head. Isegi kui ta tahaks halba teha, ei luba seda tema mõjurid, mis pööravad ta kõrvale sõgeduse teelt. Teda juhivad täielikult tema head püüdlused. Sellisel puhul ütleme, et inimesel on hea iseloom.

Kilpkonn tõmbab oma pea ja jalad kilbi alla. Võid teda peksta, aga need ei tule välja. Samamoodi ei saa mitte keegi mõjutada sellise inimese loomust, kes on end ohjeldanud. Ta valitseb oma sisejõudu ja keegi ei saa sundida teda tegutsema vastu tema enda tahtmist. Kui meelt täidavad püsivalt head muljed, siis kaldub inimene nii kindlalt hea poole, et hakkab valitsema oma indriaid (meeleorganeid, närvikeskusi). Ainult niimoodi saab areneda hea loomus, ainult niimoodi jõuab inimene tõeni. Niisugune inimene ei kahjusta kunagi kedagi ja ta ise on igavesti kaitstud. Ta võib viibida ükskõik missuguses seltskonnas ja oht ei ähvarda teda. Ent on olemas veelgi kõrgem aste kui niisugune kalduvus teha head. See on vabadusiha. Peame meeles, et kõigi joogaõpetuste peaesmärk on hinge vabanemine. Inimesed saavutavad tööga sellesama, mis Buddha mõtluse ja Kristus palvetamisega. Buddha tegeles džnjaana-joogaga ja Kristus Bhakti-joogaga, aga mõlemal oli sama eesmärk. Püüdleja kohtab veel üht raskust: vabanemine tähendab täielikku vabadust nii hea kui halva orjusest. Olgu ahelad kullast või rauast, aga ahelad on ikka ahelad. Kui sõrmes on terav okas, siis ma kõrvaldan selle teise terava okkaga, ja kui see tehtud, siis viskan mõlemad ära. Ka teist pole mõtet säilitada, sest seegi on oksas. Samamoodi mõjutavad meele head kalduvused halbu. Hea peab halva kõrvale tõrjuma, nii et halb kaob või taltsutatakse mõnes meelesopis. Seejärel tuleb ohjeldada ka head kalduvused. Niimoodi hüljatakse "kiindumused". Tee tööd, aga ära lase tööil või mõttel jätta oma meelde sügavat jälge. Lase lainetel tulla ja minna. Las lihased teevad suuri tegusid, aga ära luba neil mõjutada oma hinge.

Kuidas seda saavutada? Tegu, millesse oleme kiindunud, jätab mällu oma jälje. Meenutades õhtul päevaseid kohtumisi, meenub esmalt mulle kalli inimese nägu; teiste meenutamine on tunduvalt raskem. Võibolla nägin seda kallist inimest vaid hetke, ja ometi on tema pilt mu mälus, samal ajal kui kõik muud näod on kuhugi kadunud. Kiindumus sellesse inimesse tekitas mu mällu sügavama jälje kui teised näos. Füsioloogiliselt tekivad mälu pildid ühtemoodi: kõigest nähtust tekib pilt silma võrkkestale ja närvid vahendavad selle aju. Enamik nähtud nägusid olid uued, mulle kalli inimese nägu nägin vaid vilksamisi. Võib olla ma olin temast juba aastaid mõelnud ja teadsin temast palju. Tema nägemine äratas mu meeles sadu mälestusi ja tema pilt kerkis mu silme ette sadu kordi ka pärast kohtumist. Ja mälu pilt mu meeles aina süvenes ja süvenes.

Just sellepärast ärge kiinduge millessegi! Las asjad töötavad iseenda eest. Las töötavad ajukeskused. Rüga püsivalt tööd teha, aga ära lase ühelgi mõttel vallutada oma meelt. Tööta, nagu oleksid võõra maalane, kes on vaid läbisõidul. Tööta pidevalt, aga ära seo end millegagi. Orjus ahistab. See maailm

ei ole meie igavene kogu, vaid ainult üks neist paljudest peatuskohtadest, kust me läbi läheme. Ära unusta S-nkhyha suurt mõtet "Kõik loodu on hinge jaoks". Loodu on vaid hinge harimiseks. Tal pole mingit muud otstarvet. Ta on olemas selleks, et hing saaks teadmuse, mille abil end vabastada. Kui me seda alati meeles peame, siis ei kiindu loodusse. Me peame teadma, et loodu on raamat, mida me peame lugema ja pärast seda, kui oleme omandanud vajalikud teadmised, on raamat meie jaoks oma väärtuse kaotanud. Meie aga tavatseme end paraku samastada looduga; me mõtleme, et hing on loodu jaoks ja vaim on ihu jaoks. Me arvame, et inimene "elab selleks, et süüa" ega "söö selleks, et elada". Ikka ja jälle kordame seda viga. Me suhtume loodusse nagu iseendasse ja kiindume sellesse. Kohe, kui oleme kiindunud, jääb hinge sügav jälg, mis aheldab meid ja sunnib meid töötama nagu ori.

Karma-jooga õpetuse aluseks on mõte, et töötada tuleb nagu peremees, mitte nagu ori. Tööta lakka-matult, aga ära tööta orja kombel. Kas te ei näe, kuidas kõik töötavad? Päril tegevusetu pole keegi. 99% inimkonnast töötab nagu ori. Selle tulemuseks on sõgedus, sest niisugune töö on omakasupüüdlik. Töötada tuleb vabana, armastusega. Sõna "armastus" on raske mõista. Ilma vabaduseta ei ole armastust. Sellepärast ei saagi orjal olla tõelist tööarmastust. Kui ostad orja, hoiad teda ahelais ja kui paned ta enda jaoks tööle, siis rügab ta sinu eest, aga ta ei tööta armastusega. Samamoodi ei ole ka meis armastust, kui rügame maise vara nimel nagu orjad. Meie töö ei ole tõeline töö, sest omakasupüüdlik töö on alati orja töö. Aga missugune on armastusega tehtud töö? Armastusega tehtud töö teeb õnnelikuks. Kui tegu ei too endaga rahu ja õnnistust, siis pole selles armastust. Tõeline olemine, tõeline teadmine ja tõeline armastus on lahutamatult seotud üksteisega. Seal, kus on üks neist, seal on ka teised kaks. Need on jumalikkuse kolm eri tahku: olemine – teadmine – õndsus. Kui see olemine muutub suhteliseks, siis näeme seda kui maailma. Tõeline teadmine muundub omakorda teadmiseks maailma asjadest. Ja taevalik õndsus saab inimsüdameile tuttava tõelise armastuse aluseks. Sellepärast ei põhjusta tõeline armastus kunagi valu ei armastajale ega armastatule. Oletame, et mees armastab naist. Ta tahab hoida naist ainult enda päralt ja on kogu aeg armukade. Mees tahab istuda naise kõrval, seista tema läheduses ja olla kõiges naisele meelepärane. Ta on muutunud naise orjaks ja soovib, et naine oleks tema ori. See ei ole armastus. See on orja haiglaslik kiindumus, mida ekslikult peetakse armastuseks. See ei ole armastus, sest see teeb valu. Kui naine ei käitu mehe tahtmist mööda, tunneb mees tuskat. Tõeline armastus ei tee kunagi haiget. Armastus toob endaga vaid õndsustunde. Kui seda pole, siis pole ka armastus tõeline. Inimesed peavad armastuseks oma muid tundeid. Kui suudad armastada meest, naist, lapsi, maailma, kogu universumit nii, et sinu armastus ei tekita tuskat, armukadedust ega egoismi, siis oled saavutanud arenguastme, mis võimaldab sul saavutada meelerahu.

Krišna ütleb: "Ardzuna, vaata mind. Kui ma ühekski hetkeks loobun tegutsemast, siis hukub kogu universum. Ja mu töö on luhta läinud. Olen ainus Jumal, aga miks ma teen tööd? Sellepärast, et ma armastan maailma." Jumal on kiindumustest vaba, sellepärast, et armastab. Tõeline armastus vabastab meid maistest kiindumustest. Kui takerdud maistesse asjadesse, pead alati teadma, et see tuleneb kahe füüsilise keha külgetõmbest. Miski kisub kehasid aina teineteise poole ja kui nende lähenemine pole piisavalt küllaldane, siis tekib valu. Tõeline armastus ei teki füüsilisest kiindumusest. Inimesed võivad olla tuhandete kilomeetrite kaugusel üksteisest, aga nende armastus püsib. See ei hävi ega tekita valu. Kiindumusest vabanemiseks võib kuluda kogu elu. Aga kui oleme vabanenud, siis oleme eesmärgile jõudnud. Loodu kütked langevad ja näeme tõelust niisugusena nagu ta on. See ei sepiitse meile enam uusi ahelaid. Oleme tõeliselt vabad ega mõtle oma töö viljadest. Kes hooliks tõelist armastust tundes tagajärgedest?

Kas ootad vastukingitust, kui annad midagi oma lastele? Sinu kohus on töötada nende heaks ja see ongi kõik. Tehes midagi mõne inimese, linna või riigi heaks, tee seda nii nagu oma laste jaoks: ära oota vastuteenet. Kui kõik, mida teed, on alati sinu vaba annetus maailmale, ilma soovita midagi asemele saada, siis sa ei kiindu oma töösse. Vastukingituse soov toob endaga kiindumuse.

Orja kombel töötamine teeb meid omakasupüüdlikeks ja tekitab kiindumuse. Töötamine oma meelt valitsedes vabastab meid kiindumusest ja toob õndsuse. Me kõneleme sageli õiglusest, aga tõtt öelda on see tegelikus maailmas vaid lapsejutt. Inimeste tegutsemist juhivad kaks asja: võim ja arm. Võimu kasutamine on alati omakasupüüdlik. Nii mehed kui naised püüavad oma võimu maksimaalselt kasutada oma huvides. Arm tähendab meile taevast. Selleks, et olla head, peame olema halastavad. Isegi õigus ja õiglus peaksid tuginema halastusele. Vastuteenete ootamine takistab meie vaimset arengut ja kasvatab meis sõgedust. Omakasupüüdmatu ja halastava armastuseni võib viia ka teine tee: kui usu-

me Jumalasse, siis võime lugeda oma tööd tema teenimiseks. Oma töö viljad loovutame Jumalale ja meil pole õigust inimestelt tasu oodata. Jumal ise töötab pidevalt ja on vaba kiindumusest. Nii nagu vesi ei saa rikkuda lootoslille lehte, nii ei saa töö siduda omakasupüüdmatut inimest. Kiindumusest ja omakasupüüdmatu inimene võib elada keset patust linna, aga ümbritsev kõnts ei kahjusta teda. Tõelist eneseohverdust kirjeldab järgmine lugu: pärast Kuruse lahingut andsid 5 P-ndava soost venda vaestele palju kingitusi. Kõik olid hämmastunud ohvrianni suurusest ja rääkisid, et midagi taolist ei ole maailmas enne nähtud. Pea lõpus ilmus sinna väike mungo, kelle pool keha oli kuldne ja teine pool pruun. Ta tiirutas ohvrisaali põrandal ja ütles end ümbritsevatele inimestele: "Olete valelikud. See pole mingi ohver". – "Miks mitte," hüüdsid inimesed. "Kas sa ei näinud kui palju raha ja kalliskive vaestele jagati? Kõik said rikkaks ja õnnelikuks. See oli suurejoonelisim kõigist annetustest." Aga mungo jutustas: "Ühes külas elas vaene braahman oma naise, poja ja pojanaiseaga. Nad olid väga vaesed ja elasid väikestest annetustest, mida nad said jutlustamise ja õpetamise eest. Kolm aastat valitses riigis nälg ja vaene braahman kannatas rohkem kui kunagi varem. Kord, kui pere oli mitu päeva söömata olnud, tõi braahman ühel hommikul veidi odrajahu, mis tal oli õnnestunud saada. Ta jagas jahu neljaks, sest neid oli neli. Nad valmistasid jahust toidu ja pidid just sööma hakkama, kui kuulsid koputust. Isa avas ukse ja külaline astus sisse. Indias on külaline püha. Külalist peetakse Jumalaga võrdväärseks ja koheldakse sügava austusega. Nii laususki braahman: "Olge lahked ja astuge sisse. Olete teretunud." Ta asetaskülalise ette oma toidu, mille külaline kähku sõi ning ütles: "Olen kümme päeva nälginud. Niimoodi te tapate minu." Naine ütles mehele: "Anna talle ka minu osa." Kui mees oli vastu, siis naine lisas: "Siin on vaene mees ja sina kui pereisa pead teda toitma. Olen sinu naine ja kuna sul enam midagi anda ei ole, siis on minu kohus oma osa ära anda." Ja ta ulatas võõrale oma osa. Külaline sõi ka selle, aga tal oli ikka veel nälg. Siis ütles poeg: "Võtke ka minu osa. Minu kui poja kohus on aidata isal täita oma kohust." Võõras sõi ka selle, aga oli endiselt näljane. Nüüd andis oma toidu ka pojanaine. Külaline lahkus täis kõhuga, õnnistades braahmanit ja tema peret. Samal öösel surid need neli inimest nälga. Mõned jahukübemed olid pudenenud põrandale ja kui püherdasin põrandal, muutus osa mu kehast kuldseks, nagu te ise võite näha. Sellest ajast peale olen maailmas ringi rännates otsinud samaväärset ohvrimeelsust, aga pole leidnud. Ka siin ei muutunud mu ülejäänud keha kuldseks. Sellepärast ütlen, et P-ndu poegade ohver polnud midagi erilist."

Niisugune arusaam ligimesearmastusest on Indias kadumas. Suuri mehi leidub üha harvemini ja harvemini. Õppides inglise keelt, lugesin ühest inglise raamatust lugu pojast, kes oli tööle läinud ja kohusetundest ajendatuna andnud osa teenitud rahast oma vanale emale. Seda lugu ülistati 3-4 leheküljel, aga mina mõtlesin: "Mida see tähendab?" Ükski hindu noormees ei suuda mõista selle jutu moraali. Mõistan seda alles nüüd, kui olen tuttav lääne mõtteviisiga: iga inimene vastutab siin ise enda eest. Ja mõned inimesed ahmivad kõik endale ning lasevad isadel, emadel, naistel ja lastel vaevelda viletsuses. Niisugune mees on kaugel pereisa ideaalist.

Nüüd näete, mida tähendab karma-jooga: abistada tuleb igäüht midagi vastutasuks küsimata. Aidata tuleb alati, ole kasvõi suremas. Isegi siis, kuisind miljoneid kordi petetakse, ära küsi kunagi midagi ja ära mõtle sellele, mida teed. Ära kunagi nõua tänu vaestelt, kellele oled teinud kingitusi, vaid ole ise tänulik, et said võimaluse olla nende vastu armulik. On täiesti selge, et ideaalne pereisa on palju raskem olla kui ideaalne sannaajaasi. Elada maist elu õiglaselt ja teha tööd on niisama raske, võibolla isegi raskem kui elada erakluses.

Mis on kohustus

Tundma õppides karma-joogat saame me teada, mis on kohustus. Kui pean midagi tegema, siis pean kõigepealt teadma, et see on minu kohustus ja siis ma saan seda teha. Eri rahvad mõistavad kohustust erinevalt. Muhameedlase kohustused on koraanis, hindu kohustused veedades ja kristlane leiab need piiblist. Märkame, et nende arusaamad kohustusest on erinevad. Kohustuse sisu varieerub ka sõltuvalt tingimustest, ajalooajalooperioodist või rahvusest. Mõistet "kohustus" on üpris raske sõnadega määratleda. Paremini avab selle olemuse praktiline rakendus ja tegutsemise tulemus. Meil kõigil on vaistlik või õpitud stiimul toimida teatud tingimustes teatud viisil. Kui tekib stiimul, siis hakkab meel olukorda vaagima. Kord on meie meelest teatud teguviis õige, teises olukorras peame sedasama vääraks. Igal juhul on inimese kohus järgida oma südametunnistuse häält. Aga mis muudab teatud tegevuse kohus-

tuslikuks? Kui kristlane ei söö sealihaga selleks, et oma elu päästa, ega anna seda ka teistele, et nende elu päästa, siis ta kindlasti tunneb, et pole täitnud oma kohust. Kui hindu sööb selle lihatüki või annab kellelegi teisele, siis temagi tunneb kindlasti, et ei ole oma kohust täitnud. Kasvatus paneb niimoodi mõtlema. Eelmisel sajandil elasid Indias röövlid, keda kutsuti kägistajateks. Nad pidasid oma kohuseks tappa igauhe, keda said ja võtta tema raha. Mida rohkem inimesi nad olid tapnud, seda parema-tena nad end tundsid. Tavaliselt peetakse inimese tapmist suureks kuriteoks. Sõjas on vastupidi: sõdur, kes on tapnud kõige rohkem vaenlasi, on oma kohust hästi täitnud. Niisiis märkame, et tegu iseendast ei ole kohus. Kohuse olemust on võimatu määratleda objektiivselt, aga seda võib vaadelda subjektiivselt. Igasugune tegu, mis lähendab meid Jumalale on hea ja meie kohus on seda teha. Kõik, mis viib meid allapoole on halb ja me ei ole kohustatud seda tegema. Subjektiivselt seisukohalt vaadeldes näeme, et teatud teod parandavad ja õilistavad meid, aga teised madaldavad ja muudavad meid jõhkraks. Aga kunagi ei saa kindlalt ette öelda, mida miski põhjustab eri inimestele erinevates olukordades. Siiski on olemas üks kohus, mis kehtib kõikjal vanusest, usust ja rahvusest sõltumata. Üks sanskritikeelne aforism sõnastab selle nii: “Ära kahjusta ühtegi elavat olendit. Kahjuteo vältimine on voorus, kahjutegu on patt.”

Bhagavad-Gitas öeldakse sageli, et kohustused sõltuvad päritolust ja ühiskondlikust seisundist. Päritolu ja ühiskondlik seisund määravad inimese hoiaku ja moraalinõuded. Seetõttu ongi meie kohus teadgutseda nõnda, et meie teod ülendaksid ja õilistaksid meid. Samas ei tohi unustada, et kõigil maadel ja kõigis ühiskondades ei valitse samad ideaalid. Rahvaste vahel valitsev vihavaen on suurelt jaolt tingitud just sellest. Ameeriklane peab oma maa tavasid maailma parimateks ja järgib neid. Inimene, kes neid ei järgi, on tema silmis halb inimene. Hindu arvab, et just tema maa tavad on ainuõiged ja inimesed, kes neid ei järgi, on pahad. Kõik me kipume tegema samalaadseid täiesti loomulikke vigu. Aga see viga on väga ohtlik. Sellest on tingitud suur osa maailmas valitsevast leppimatusest. Kui ma Ühendriikidesse tulim, käisin ka Chicago maailmanäitusel. Üks mees tuli mu selja taha ja sikutas mu turbanit. Vaatasin taha ja nägin, et mees on korralikult riides nagu härrasmees. Kõnetasin teda ja kui ta kuulis, et valdan inglise keelt, oli tal piinlik. Teinekord samal näitusel tõukas üks mees mindi sihilikult. Kui küsisin põhjust, oli temalgi häbi ja ta kogeles: “Miks te riietute niimoodi?” Nendele meestele meeldis ainult oma keel ja oma riietumisstiil. Samalaadne eelarvamus tõkestab ka inimestevahelist vendlustunnet. Võibolla ka see mees, kellele ei meeldinud mu rõivad, on muidu hea mees, korralik isa ja truu riigialam, aga tema sõbralikkus kadus, kui nägi mu ebatavalist rõivastust. Välismaalasi koheldakse kõikjal halvasti, sest nad ei oska end kaitsta. Seetõttu võib võõrast rahvast jääda vale mulje ja seda levitatakse kodumaal tõena. Meremehed, sõdurid ja kaupmehed käituvad välismaal veidralt. Oma kodus ei pea nad niisugust käitumist mõeldavaks. Võib-olla just sellepärast kutsuvad hiinlased eurooplasi ja ameeriklasi “välismaa saatateks”. Nad ei ütleks nii, kui nad tunneksid Lääne tavade häid ja sõbralikke külgi.

Sellepärast peame meeles, et teiste inimeste kohustusi tuleb näha nende silmadega ja kunagi ei tohi teisi rahvaid mõõta oma mõõdupuuga. Me ei loo tavasid kogu maailma jaoks. Mina pean kohanema maailmaga, mitte maailm minuga. Peaksime märkama, kuidas keskkond määrab inimeste kohustusi. Meie ülesanne on teha seda, mida nõuab meilt aeg ja olukord. Täitkem kohustusi, mida on meie peale pannud sünnipära ja ühiskondlik seisund. Ent inimloomuses peitub üks tõsine oht: inimene ei juurdle enda üle. Inimene arvab, et ta kõlbab kasvõi kuningatroonile. Ta ei tunne oma eeldusi. Ja kui tal ongi eeldusi kuningaks saada, peab ta esmalt täitma oma seisuse kohustused. Alles seejärel võib ta vastu võtta kõrgemaid kohustusi. Kui alustame tõsise tööga, siis saame hoope paremalt ja vasakult ning lüüasaamised näitavad kätte meie õige koha. Keegi ei saa kaua edukalt püsida sellisel kohal, kuhu ta ei sobi. Looduse vastu pole mõtet sõidida. Alaväärtuslikuks peetava töö tegija ei ole alaväärtuslik töö enda pärast. Inimest ei tohi hinnata tema kohustuse järgi, vaid selle järgi, kuidas ta neid kohustusi täidab.

Edaspidi mõistame, et seegi arusaam kohustusest peab muutuma, kuna kõrgemat tööd saab teha ainult ilma igasuguse omakasupüüdlikkude ajendita. Aga just kohusetundlik töö õpetab meid töötama ühegi mõteta kohustusest. Kui töö muutub Jumala teenimiseks, s.o. millekski kõrgemaks, siis tehakse tööd töö enda pärast. On tähelepanuväärne, et sellise kohuse ilminguid nagu eetika ja ligimesearmastus käsitletakse kõigis joogaliikides ühtmoodi. Jooga eesmärk on nõrgendada inimese isikupära madalmaid tasandeid sedavõrd, et kõrgemad tasandid võiksid töötada vabamalt. Inimene ei tohiks raisata oma võimeid eksistentsi madalamal tasandil. Kui seda ei juhtu, siis saab hing avalduda kõrgematel

tasanditel. See saavutatakse nii, et hüljatakse madalamad had. See just ongi kõigi kohustuste siht. Nii on arenenud kogu ühiskonnasüsteem, kas teadlikult või ebateadlikult, tegude ja kogemuse abil selliseks, kus isekuse piiramisega saab võimalikuks inimese tõelise olemuse piiritu areng täiuslikkusesse.

Kohustus on harva meeldiv. Vaid siis, kui armastus tiivustab, laabub töö ladusalt. Ilma armastuseta tuleb tihti ette tõrkeid. Kuidas hoiaksid vanemad lapsed ja lapsed vanemaid, kui puuduks armastus? Aga näiteid tõrgetest pakub meile igapäevane elu. Kohustuse teeb meeldivaks armastus, aga ainult vabadus lööb armastuse särama. Kas vabadus tähendab ihade, viha, armukadeduse ja paljude muude inimelu saatvate ühiste kiusatuste orjamist? Kõigis kriisiolukordades on suurim vabadusemärk enesevalitsemine. Naised, kes on oma pahura ja armukadedana iseloomu orjad, süüdistavad sageli mehi, lootes sel moel toonitada oma vabadust. Aga just süüdistamisega tõestavad nad oma orjameelsust. Sama kehtib meeste kohta, kes oma naises aina vigu otsivad.

Kõlblus on suurim voorus nii mehel kui naisel. Juhtub harva, et lembe, armastav ja kõlbeline naine ei suudaks vooruse teedel eksinud meest tagasi juhtida õigele teele. Maailm ei ole veel nii halb. Kui kõik maailma naised oleksid nii head ja puhtad, nagu nad ise väidavad, siis minu arvates poleks maailmas ühtegi ebavooruslikku meest. Kõlblus ja puhtus võivad igasuguse tooruse. Hea ja vooluslik naine suhtub kõikidesse meestesse nagu oma lastesse. Tema puhtuse võim on nii suur, et ka kõige jõhkram mees peab tajuma teda ümbritsevat pühadust. Samuti peaks iga abielumees suhtuma kõigisse teistesse naistesse nagu oma emasse või tütardeste või õdedesse. Mees, kes tahab saada usuõpetajaks, peab igasse naisesse suhtuma nagu oma emasse ja alati käituma vastavalt sellele.

Kõrgeim ülesanne maailmas on olla ema, sest ema osutab suurimat omakasupüüdmatus. Ainult Jumala armastus on emaarmastusest kõrgem – kõik teised on madalamad. Ema kohus on mõelda kõigepealt oma lastele ja alles siis iseendale. Kui vanemad mõtlevad esmalt endale, siis kujunevad vanemate ja laste vahelised suhted selliseks nagu lindudel: kui pojad kasvavad suureks, lahkuvad nad pesast ega tunne enam oma isa ja ema. Õnnistatud on see mees, kes vaatab naist kui jumaliku Ema maist esindajat. Õnnistatud on see naine, kellele iga mees esindab jumaliku Isa. Õnnistatud on need lapsed, kes peavad oma vanemaid jumaluse ilminguks maa peal.

Selleks, et asuda arenguteele, tuleb täita esimene ettejuhtuv kohustus. Niimoodi jõudu kogudes ja kohustusi täites jätkame, kuni saavutame kõrgeima astme.

Noor sannajaasi läks metsa. Mõtlus, jumalalpalvus ja jooga oli tema töö pikki aastaid. Ühel päeval istus ta puu all. Kuivi lehti langes talle pähe. Ta vaatas üles ja nägi, et puu otsas võitlevad vares ja kurg. Sannajaasi sai kurjaks ja ütles: “Kuidas te julgete mulle lehti pähe ajada.” Ta vaatas vihaselt linde. Tema joogivõime oli nii vägev, et pilgu tuleleek söestas linnud. Mees oli väga uhke selle üle, et suutis oma treeningu tulemusel kogutud pilgujõuga põletada linnud. Mõne aja möödudes pidi ta minema linnast toitu kerjama. Ta avas ühe ukse ja ütles: “Ema, anna mulle süüa.” Majast kostis vastuseks: “Pojake, ole kena ja oota veidi.” Noormees mõtles: “Missugune tobe naine, et söandad mul oodata lasta. Sa ei tunne veel mu väga!” Aga majast jätkas sama hääl: “Pojake, ära hinda end üle! Siin ei ole ei varest ega kurge.” Sannajaasi oli väga jahmunud ja jäi ootama. Kui naine lõpuks tuli, põlvitas noormees tema jalgade ette ja küsis: “Emake, kuidas sa teadsid sellest loost?!” Naine vastas: “Pojake, ma ei tunne sinu joogat ega su treeningut. Olen tavaline naine. Käskisin sul oodata sellepärast, et mu mees on väga haige ja pidin parajasti tema eest hoolitsema. Kogu oma elu olen püüdnud ikka oma kohust täita. Kuni olin vallaline, täitsin oma kohust vanemate vastu. Nüüd, kui olen abielus, on mu kohus mehe eest hoolitseda. See on minu jooga. Kohusetäitmine on teinud mu valgustatuks. Sellepärast suutsin sinu mõtteid lugeda ja teadsin, mida sa metsas tegid. Aga kui tahad targemaks saada, siis mine linna. Turult leiad ühe väisja seisusest mehe (väisja on kõige madalam seisus Indias, kuhu kuuluvad jahimehed ja lihunikud). Ta võib õpetada sulle seda, mis sind huvitab.” Sannajaasi mõtles: “Miks pean minema väisja juurde?”. Aga tutvumine selle naisega oli pisut avardanud ta meelt ja ta otsustas minna. Ta jõudis linna ja leidis turuplatsi. Juba eemalt nägi ta suurt ja prisket lihunikku suure noaga liha lõikamas, kauplemas ning jutlemas. Noormees mõtles endamisi: “Issand hoidku! Kas sellelt mehelt pean mina midagi õppima? Ta näeb välja nagu saatana kehastus.” Sel hetkel tõstis lihunik pilgu lihaletilt ja lausus: “Oo, Swami, kas see naine saatis teid. Olge nii kena ja istuge seniks, kuni siin valmis saan.” Sannajaasi mõtles: “Mis küll minuga siin toimub?” Kui mees lõpetas kauplemise, võttis ta oma raha ja ütles sannajaasile: “Lähme minu poole.” Kui nad jõudsid väisja koju, palus mees sannajaasil istuda ja oodata. Ise läks ta teise tupp, pesi ja toitmis oma vana isa ja ema ja hoolitses igati nende eest. Pärast seda tuli ta tagasi sannajaasi juurde ja ütles: “Miks tulite minu juurde? Millega

võin teid teenida?” Sannajaasi esitas mõned küsimused hinge ja Jumala kohta. Vaišja rääkis neist õigesti pikalt. See jutt on tuntud osana Mah-bh-ratast, mida nimetatakse Vy-dha-Git-ks. Seda loetakse üheks vedaanta-filosoofia pärliks. Kui vaišja lõpetas oma jutluse, küsis sannajaasi täis suurt imestust: “Miks sa oled selles kehas? Kuidas on võimalik, et sinusuguste teadmistega hing kehastus vaišjaks ja teeb nii madalat ja räpast tööd?” – “Mu poeg,” vastas vaišja, “ükski kohustus ei ole madal ega must ega räpane. Sündisin nendesse oludesse ja lapsena õppisin selle ameti. Ma ei mõtle oma tööle, vaid püüan hästi täita oma kohust. Olen pereisa ja teen kõik, et mu ema ja isa tunneksid end õnnelikena. Ma ei tunne sinu joogat, ma pole kunagi tahtnud saada sannajaasiks ega elanud erakuelu metsas. Kõike, mida ma tean, olen õppinud täites täies meelerahus oma seisusest tulenevat kohust.”

Indias on üks suur joogi, suur teadja, üks imelisemaid mehe, kellega olen kohtunud. Ta on kummaline mees. Ta ei õpeta kedagi. Kui küsid temalt midagi, siis ta ei vasta. Ta ei saa olla õpetaja rollis. Aga kui oled temalt midagi küsinud, siis mõne päeva pärast taipad, et oled saanud vastuse temaga vesteldes. Vastus on alati väga valgustab. Kord avast ta mulle oma töö saladuse: “Ühenda eesmärk ja abinõu. Ära mõtle kaugemale, vaid ainult tehtavale tööle. Tee tööd Jumala teenimiseks ja pühenda sellele oma elu.” Minu jutustuses naine ja vaišja tegid oma tööd kogu südamerõõmuga ja said valgustatuse. See näitab, et kui oma kohust täidetakse õigesti, ilma kiindumuseta töö tulemusse, siis jõuab hing täiuseni, sõltumata ühiskondlikust positsioonist.

Inimene, kes on kiindunud oma töö tulemusse, pole rahul teda tabanud kaotuste olemusega. Kiindumusest vabale on kõik tööd head, sest need annavad võimaluse üle saada isekusest ja ihadest ning vabastada oma hing. Meil kõigil on kalduvus end üle hinnata. Ja kuigi me ei taha sellega nõustuda, langeb meie osaks just nii palju kohustusi, kui oleme ära teeninud. Konkurents sünnitab kadedust ja hävitab heasüdamlikkuse. Hädaldajale on kõik kohustused ebameeldivad. Mitte kunagi ei rahulda teda miski ja ebaõnn saadab teda kogu elu. Täitkem alati oma kohust, ükskõik, missugune see on ja olgem alati valmis ohverdama end teiste eest. Siis saame kindlasti valgustatud.

Me aitame ennast, mitte maailma

Enne kui vaadelda kohustuse mõju vaimsele arengule, käsitleme üht Karma mõistes sisalduvat arusaama. Igal usul on kolm osa: filosoofia, mütoloogia ja rituaal. Filosoofia selgitab vastava usundi põhiolemust. Mütoloogia seletab sedasama suurmeeste legendaarsete elulugude ja imetegude kaudu. Rituaal annab filosoofiale veelgi konkreetsema vormi – rituaal on tegelikult konkreetseks muudetud filosoofia. Rituaal on karma. Rituaal on igas usundis vältimatu, sest enamus meist ei mõista abstraktseid vaimseid mõisteid enne, kui me pole ise vaimsest kasvanud. Inimesed arvavad, et nad suudavad kõike, aga tegelikult peavad nad sageli möönma, et abstraktsed mõisted on tõesti keerulised. Just sellepärast on sümbolid vajalikud. Me ei saa hakkama ilma sümboliteta, kui soovime midagi selgitada. Juba iidsetest aegadest peale on kõik usundid kasutanud sümboleid. Sümbolid on vältimatud ka mõtlemisel, sest sõnad ise on mõtete sümbolid. Tegelikult võib kõike universumis võtta kui sümbolit. Kogu universum on sümbol ja Jumal on selle taga olev tõelus. Niisugused sümbolid pole pelgalt inimese väljamõeldis. Ususümbolid on kujunenud iseenesest – nad on loomuomased. Kuidas muidu selgitada seda, et mõningad sümbolid tähistavad kõikjal üht ja sama. Võibolla arvavad paljud, et rist sai ususümboliks seoses ristiusuga. Tegelikult oli rist ususümbol juba enne Kristust, enne Moosest, enne kui veedad kirjutati, enne igasugust kirjaoskust. Juba asteegid ja foiniiklased kasutasid risti ususümbolina. Näib, et see on olnud tuttav kõigile rassidele. Ka lugu ristinaelutatud päästjast oli ilmselt paljudele rahvastele tuttav juba enne ristiusu levikut. Teine laialt levinud sümbol on ring. Kõige levinum sümbol on aga svastika, haakrist. Mõnda aega arvati, et seda levitasid üle maailma budistlikud jutlustajad, aga hiljem selgus, et haakrist oli tuntud juba sajandeid enne Buddha sündimist. Ka vanad babüloomlased ja egiptlased kasutasid seda. (Soome laplased on läbi aegade pidanud haakristi õnne märgiks – tõlk. märkus). Järelikult võime uskuda, et need sümbolid ei ole tekkinud inimestevahelise kokkuleppe tulemusel. Nende levikul peab olema muu põhjus. Nad on äratanud inimmees mingi assotsiatsiooni. Ka keel ei tekkinud inimeste omavahelisel kokkuleppel, et teatud sõna tähendab teatud asja. Pole kunagi olnud asja ilma vastava sõnata või sõna ilma asjata. Asjad ja sõnad on oma loomu poolest lahutamatud. Asju väljendavad sümbolid võivad olla nii heli- kui värvisümbolid. Kurtumad ei saa mõtlemisel kasutada helisümboleid. Iga mees mõlkuva mõttega seostub kindel ku-

jund. Vana-india filosoofias nimetatakse seda seost N-ma-Rupa – nimi ja vorm. Niisiis – nagu keelt, nii ka usustümboleid ei saa luua inimestevahelisel kokkuleppel. Maailma rituaalsed sümbolid kajastavad inimkonna usklikku mõtlemist. Tänapäeval on lihtne öelda, et templid, rituaalid ja muud usutoimingud on mõttetud. Isegi lastesse istutatakse sellist arvamust. Aga igaüks võib märgata erinevust nende vahel, kes teenivad Jumalat templis ja kes ei teeni. Rituaalne talitus templis lähendab palvetajat neile asjadele, mida rituaal sümboliseerib. Seega pole tark tegu ignoreerida rituaale ja nende sümboliteid. Sümbolite ja riituse uurimine on loomulikult üks osa karma-joogast.

Selles töö filosoofiat õpetavas teaduses on mitmeid aspekte. Üks neist on mõtte ja sõna vastastikune suhe ning see, missugune on sõna jõud. Kõik usud tunnistavad sõna jõudu, mõned isegi väidavad, et loodu on sõnast sündinud. Sõna on Jumala mõtte realiseering ja kui Jumal enne loomist mõtles ja soovis, sündis sõnast maailm. Materiaalse eluviisi tormakuses ja pingetes muutume me tuimadeks ja tundetuteks. Aastad ja saatuselöögid muudavad meid ükskõikseks. Me ei märka enam seda, mis meie ümber kogu aeg sünnib. Vahete-vahel siiski ärkab inimese tõeline loomus ja tavasündmusedki äratavad tähelepanu ja imestust. See on esimene samm valgustatuse otsimise teel. Sõnadel, s.t. helisümbolitel on inimese elus tähtis koht. Kõneldes ma ei puuduta teid, aga mu kõnest tekkinud õhuvõnked kanduvad teie kõrvadesse. Närvid vahendavad ärrituse ajju ja meel reageerib sellele. Te ei saa seda takistada. Mis võiks olla sellest veel imelisem? Näiteks nimetab üks mees teist hulluks. See tõuseb, surub käe rusikasse ja äigab teisele vastu nina. Missugune vägi peitub ühesainsas sõnas! Naine on kurb ja nutab. Teine naine läheb ta juurde ja lohutab hellade sõnadega. Nutja pisarad kuivavad, kurbus kaob ja varsti ta naeratab. Mõelge, missugune jõud on sõnal nii filosoofias kui ka argielus. Päeval kui ööl kasutame me seda jõudu, süvenemata tema olemusse. Ka selle olemuse uurimine on osa karma-joogast.

Meie kohus teiste vastu on aidata neid, teha maailmale head. Miks peaksime tegema head? Ilmselt sellepärast, et aidates maailma me aitame tegelikult iseennast. Peame alati püüdma aidata maailma. Aitamine peaks olema meie kõrgeim motiiv. Aga kui tõsiselt järele mõelda, siis hoomame, et maailma ei vajagi meie abi. Maailm ei loodud selleks, et sa tuleksid talle appi. Lugesin kunagi: “See kaunis maailm on imeline. Ta annab meile võimaluse aidata teisi.” Küllap väljendab see lause sügavat tunnet, aga kas me ei pilka Jumalat, kui ütleme, et maailm vajab meie abi. See ei olene meist, et selles ilmas on palju kannatusi. Teiste aitamine on parim, mida me saame teha, aga aegamööda mõistame, et selle kaudu aitame ainult iseennast. Kui olin väike poiss, olid mul mõned valged hiired, kes elasid kastis, mille väljapääsu ees olid väikesed rattad. Kui hiired tahtsid üle rataste minna, hakkasid need pöörlema ja hiired ei pääsenud kuhugi. Sama lugu on selle maailma aitamisega. Ainus abi on see, et meie kõlblus saab ülesandeid. Maailm ei ole hea ega halb ja iga inimene loob endale oma maailma. Pimeda maailma on kas kõva või pehme, külm või kuum. Me oleme õnne ja kannatuste kogum – seda oleme kogunud oma elus palju kordi. Tavaliselt on noored optimistlikud ja vanad muutuvad pessimistlikeks. Noortel on elu ees, aga vanad arvavad, et nende aeg on möödas. Neil on sadu soove, mis ei täitu. Tegelikult eksisteerivad nii noored kui vanad. Elu on hea või halb olenevalt meie meeolust. Tegelikult on maailm neutraalne. Tuli ei ole iseenesest ei hea ega halb. Kui ta soojendab meid, siis ütleme: “Tuli soojendab nii mõnusalt!” Kui põletame sõrme, siis kirume tuld. Niisiis ei ole tuli ei hea ega halb, aga vastavalt olukorrale tekitab ta meis kas hea või halva tunde. Samamoodi on maailmaga. Ta on täiuslik. See tähendab, et maailm on loodud täiuslikuna, nii et ta tuleb toime omal jõul. Võime olla päris kindlad, et tema kulg jätkub ilma meieta. Me ei pea vaevama oma pead sellega, kuidas teda aidata.

Aga ikkagi peame me tegema head. Soov teha head on meie suurim liikumapanev jõud, kui tajume, et teiste aitamine on meile antud privileeg. Ära tõuse kõrgele aujärjele selleks, et pidulikult ulatada vaesele penne, vaid ole vaesele tänulik, et talle kinkides saad aidata iseennast. Mitte saaja, vaid andja saab õnnistuse. Ole tänulik, et saad olla armuline siin maailma ja selle kaudu muutuda puhtamaks ja täiuslikumaks. Iga heategu teeb meid paremaks. Ent missugused teod on kõige paremad? Kas ehitada haiglaid, teid ja sildu? Me võime tegelda heategevusega ja koguda 30 miljonit. 10 miljoni eest ehitame haigla, teise 10 miljoni eest peame pidu ja joome šampanjat. Kolmandast läheb pool maksudeks ja teise poole võime vaestele jagada. Ja mis tähtsus sel kõigel tegelikult on? Orkaan võib viie minutiga purustada kõik ehitised. Vulkaanipurse võib ära pühkida kõik teed, haiglaid, linnad, rajatised. Jätame pigem selle rumala jutu, et aitame maailma. Maailm ei oota sinu ega minu abi. Aga head peame tegema ühtelugu, see tuleb meile endile õnnistuseks. Ainult nii võime saada täiuslikuks. Mitte pennigi

pole meile võlgu ükski kerjus, keda oleme abistanud. Meie oleme temale võlgu, sest tema on andnud meile võimaluse head teha. Vale on mõelda, et võime teha või oleme teinud maailmale head. Vale on öelda, et oleme aidanud neid ja neid inimesi. Need on rumalad mõtted, aga rumalad mõtted põhjustavad kannatusi. Mõeldes, et aitasime kedagi, ootame temalt tänu ja kui ta meid ei täna, oleme õnnetud. Miks ootame oma tegude eest tasu? Ole tänulik inimesele, keda saad aidata. Mõtle temast kui Jumalast. Kas see pole suur privileeg, kui saad kaasinimesi aidates teenida Jumalat? Kui me pole kiindunud oma tegudesse, siis ei häiri meid vastuteene ootus ja me võime alati teha oma tööd rõõmsa meelega. Töö, mille eest ei oodata tasu, ei too kunagi muret ega kannatusi. Maailmas aga püsivad igavesti nii õnn kui kannatused.

Elas kord vaene mees, kes tahtis rikkaks saada. Ta oli kuulnud, et krattid võivad raha tuua. Kui ta vaid saaks oma krati, laseks ta sellel tuua raha või muud varandust. Nii ta hakkaski kratti otsima. Ta läks ühe targa juurde, kes oli tuntud oma üleloomulike võimete poolest ja palus, et see aitaks tal kratti saada. Tark küsis, et milleks mehel kratti vaja. Mees vastas: "Tahan, et kratt töötaks minu jaoks. Õpeta mind, kuidas ma saan krati. Ma ihkan teda saada." Tark vastas: "Ära riku oma rahu. Mine koju." Järgmisel päeval oli mees jälle tagasi ja palus pisarsilmi: "Anna mulle kratt. Ma pean krati saama. Aita mind!" Lõpuks tark tüdines temast ja ütles: "Võta see loits ja korda neid võlusõnu. Kratt tuleb kohe ja teeb, mida sa soovid, aga pea meeles, et krattid on usinad ja neil peab pidevalt tööd olema. Kui sa ei suuda talle kogu aeg tööd anda, siis ta tapab sinu." Mees vastas: "See on lihtne. Mul jätkub talle tööd elu lõpuni." Mees läks metsa ja kordas loitsu. Kratt ilmus tema ette ja ütles: "Olen sinu teenistuses. Sinu nõidus sai minust jagu. Nüüd pead sa mulle kogu aeg tööd leidma, muidu ma tapan su." Mees ütles: "Ehita mulle loss." Kratt vastas: "Loss on valmis." Mees ütles: "Too mulle raha." – "Siin on su raha," vastas kratt. "Raiu see mets maha ja ehita siia linna." – "Linn on valmis. Kas vajad veel midagi?" küsis kratt. Mees hakkas kartma ja mõtles: "Mul pole talle enam tööd anda. Ta teeb kõik ühe hetkega valmis." Kratt ütles: "Anna mulle tööd, või ma söön su ära." Mees ei osanud kratile mingit tööd leida ja tema hirm kasvas. Ta pistis jooksmata targa maja suunas. Hingetult jõudis ta kohale ja lõõtsutas: "Oo, isand, kaitse mind." Tark küsis, mis viga ja mees vastas: "Ma ei oska kratile tööd leida. Ta teeb kõike nii kiiresti. Nüüd lubas ta mu ära süüa, kui ma talle uut tööd ei leia." Ja kratt jõudiski päralt. Mees värises ja palus, et tark päästaks ta elu. Tark rahustas teda: "Võibolla leiame midagi. Seal on rõngas sabaga koer. Võta mõök, raiu saba ära ja käsi kratti saba sirgeks saada." Mees tegi nagu soovitatud ja kratt hakkas ettevaatlikult saba õgvendamata. Saba sai sirgeks ja kohe, kui kratt käed eemaldas, tõmbus saba uuesti rõngasse. Kratt õgvendas ja õgvendas, aga lõpptulemus oli kogu aeg sama. Päevad möödusid. Kratt oli väsinud ja ütles: "Olen vana ja kogenud kratt, aga nii täbaras olukorras ei ole ma varem olnud. Teeme kaupa: sina lased mu oma teenistusest vabaks ja mina jätan sulle kõik, mis ma olen sulle toonud ega tee sulle midagi halba." Mees oli selle kaubaga väga rahul.

See maailm on nagu koera rõngas saba. Sadu aastaid on inimesed seda õgvendanud, aga asjatult. Ja nõnda see jätkub, kuni inimesed töötavad kiindumusega. Kui oleksime vabad kiindumusest, siis me ei muutuks fanaatikuteks. Kui teadvustaksime endale, et maailm on nagu koera rõngas saba, siis me ei näeks vaeva selle parandamisega. Kui maailmas poleks fanatismi, oleks progress kiirem kui praegu. On vale mõelda, et fanatism võib soodustada inimkonna arengut. Otse vastupidi, fanatism pidurdab arengut, sest toob endaga viha ja raevu, teeb inimesed kalgiks ja ässitab nad omavahel võitlema. Arvame, et mida me iganes teeme või valdame on see maailma parim, see aga, mida me ei tee, on meie meelest ebaoluline. Niisiis – kui märkad, et kipud fanaatikuks muutuma, meenuta seda lugu koera sabaga. Ära muretse ega kaota und maailma asjade pärast. Maailma kulg jätkub ilma sinuta. Väldi fanatismi ja su töö laabub hästi. Rahulik, ennast valitsev, kriitiline, osavõtlik ja armastav inimene on võimeline hästi töötama, on võimeline tegema head iseendale. Fanaatik on rumal ja osavõtmatu. Fanaatik ei suuda parandada maailma ega muutuda ise puhtaks ja täiuslikuks.

Kordan tänase loengu põhiteese. Esiteks: me oleme võlgu maailmale, mitte maailm meile. Teha midagi maailma heaks – see on meile suur privileeg. Maailma aidates aitame tegelikult iseennast. Teiseks: maailmakõiksuses on Jumal. Maailm ei triivi sihitult, ta ei vaja meie abi. Jumal ise on alati kõikjal. Ta on surematu, igavesti tegutsev ja püsivalt valvel. Jumal ei maga. Kõik muutused maailmas lähtuvad Jumalast. Tema väljendab end maailmana ja ajastu lõppedes muudab oma olekut. Kolmandaks: me ei tohiks kedagi vihata. Kaastunnet jätkugu nõrkadele ja patuseidki tuleb armastada. Maailm on suur kõlbluse kool, kus me õpime, täidame oma ülesandeid ja nõnda saame vaimselt üha tugevaks. Neljandaks: üheski asjas ei tohi me olla fanaatikud, sest fanatism on armastuse vastand. Fanaa-

tikud on osavad kõnemehed: “Ma ei vihka patuseid, vaid vihkan pattu.” Olen valmis minema ükskõik kui kaugele, et leida meest, kes oskab vahet teha patu ja patuse vahel. Seda on lihtne öelda, mitte teha. Kui oskame eristada omadust ja olemust, siis võime saada täiuslikuks. See ei ole lihtne. Ja lõpuks: mida rahulikumad oleme ja mida paremini end valitseme, seda rohkem on meis armastust ja seda parem on meie töö.

Vabanemine kiindumustest tähendab täielikku enesesalgamist

Nii, nagu meie tegu pöörgeldub meile tagasi, nõnda mõjutavad meie teod ka teisi inimesi ja nende teod omakorda meid. Olete ehk märganud, et inimesed, kes teevad halbu tegusid, muutuvad aina kurjemaks ja kurjemaks, aga kui nad hakkavad head tegema, siis muutuvad nad aina paremaks ja tublimaks. Selline võimendumine on seletatav tegude vastastikuse mõjuga. Toome näite füüsilisest. Tehes midagi on mu meel vastaval võnkesagedusel. Minu meel mõjutab kõiki meeli, mis on samamoodi häälestatud. Nii nagu pillikeele võnkumine paneb võnkuma teised samas ruumis olevad ja samamoodi häälestatud pillid, mille tulemusel võimendub selles ruumis kõlanud pilliheli, nõnda võib mõte mõjutada kõiki meeli, mis on samamoodi häälestatud. Mõtete mõju meelele oleneb muidugi vahemaast ja mõnest muust seigast, aga meel on mõjudele alati avatud. Kui teen midagi halba, siis maailma kõik samalaadses seisundis olevad meeled on vastuvõtlikud minu meele võngetele. Kui teen heateo, siis on võnkesagedus teistsugune ja mu meel mõjutab teisi samamoodi häälestatud meeli. Mõju tugevus on sõltuvuses liikumapaneva võnkumise võimsusest.

Jätkame kaugema võrdlusega. Valguslained võivad rännata miljoneid aastaid, enne kui nad kohtuvad mõne esemega. Ka mõttelained võivad rännata sajandeid, enne kui nad kohtuvad meelt, mis nende võngetele vastab. Sellepärast ongi võimalik, et meid ümbritsev atmosfäär on täis nii häid kui halbu mõttevõnkeid. Iga ajast lähtuv mõte võngub, kuni ta kohtub meiega, mis on samal lainepikkusel ja võtab kohe võnked vastu. Kui inimene teeb halba, siis tema meel on häälestatud teatud lainepikkusele ja kõik õhus samal lainepikkusel olevad lained püüavad pääseda tema meelde. See ongi põhjus, mis kisub kurjategijat kuritegusid jätkama. Tema kurjus kasvab. Samamoodi mõjuvad heateod. Inimene, kes teeb head, on avatud kõikidele headele võngetele ja temas olev headus võimendub. Niisiis kaasneb halbade tegudega kaks ohtu: esiteks avame end kõikidele halbadele mõjudele, mis meid ümbritsevad; teiseks – meie halvad teod võivad kellelegi mõjuda veel sadade aastate pärast. Halba tehes kahjustame me nii ennast kui teisi. Head tehes mõjub seegi nii meile kui teistele. Hea ja kuri nagu teisedki inimest valitsevad jõud saavad toitu väljastpoolt.

Karma-jooga järgi ei kao ühegi teo mõju enne, kui see on vilja kandnud. Mitte mingi loodusjõud ei suuda seda takistada. Kui teen halba, siis pean selle pärast kannatama. See on paratamatu. Samuti ei suuda miski takistada heategude häid tagajärgi. Igal põhjusel, s.t. teol on tagajärg. Nüüd jõuame karma-jooga ühe raskema ja tõsisema küsimuse juurde: kõik teod, nii head kui halvad, on tihedalt üksteisega seotud. Ei ole selget piiri hea ja halva vahel. Pole võimalik öelda, et üks tegu on igati hea ja teine üdini halb. Näiteks: kõnelen teile ja paljud arvavad, et teen head, aga samaaegselt võibolla tapan tuhandeid õhus olevaid mikroobe. Tehes head teile võin teha halba teistele olenditele. Oma kogemustest teame, kuidas hea teguviis mõjub meile hästi, aga meil pole aimugi, kuidas suhtuvad sellesse meile võõrad olendid. Te tunnete ennast, aga te ei näe mikroobe. Te tunnete minu kõne mõju endale, aga te ei tea, kuidas see mõjub mikroobidele. Kui aga analüüsime oma halbu tegusid, siis märkame, et mingis suhtes on nendelgi hea mõju. See, kes näeb, et heateo tulemused pole ainult head ja mõistab, et halvastki koidab head, see on ära õppinud töö saladuse.

Mida sellest järeldada? Ükskõik, kuidas püüaksime, aga meie teod ei ole kunagi täiesti puhtad või üdini rämpased. Pole ühtki tegu, millest poleks kellelegi kasu ja pole ühtki tegu, mis kedagi ei kahjustaks. Isegi meie hingamine ja elamine kahjustab kedagi. Igast raasukesest, mille paneme oma suhu, jääb keegi teine ilma. Meie elamine võtab eluvõimaluse teistelt inimestelt, loomadelt või mikroobidelt. Järelikult – tööga pole kunagi võimalik saavutada täiust. Me võime lõputult töötada, aga me ei leia väljapääsu sellest labürindist. Ükskõik, kuidas püüda, aga ikka on meie töö tulemustes nii head kui halba.

Järgnevalt teeme selgeks, mis on töö mõte. Küllap igal maal ootab enamik inimesi aega, mil maailm on saanud täiuslikuks ja kadunud on haigused, surm, mure ning kurjus. See on ilus mõte, mis innustab teadmatuid tööle. Aga kui veidigi järele mõelda, siis mõistame, et see mõte on väär. Hea ja halb

on sama mündi kaks külge – “kull” ja “kiri”. Kuidas saab siis olla hea ilma halvata? Mida üldse tähendab “täiuslik”? Täiuslik elu on “contradictio in adjecto” – see mõte sisaldab endas vastuolu. Elu on püsiv võitlus väljastpoolt ähvardavate ohtudega. Iga hetk võitleme välismaailma vastu ja kui jääme alla, siis on elu läbi. Me peame võitlema toidu ja õhu eest. Ilma toidu ja õhuta me sureme. Elu ei ole vaikselt voolav sündmustejõgi, vaid jõgi täis karestikke ja koski. Elu on mitmetahuline võitlus sise- ja välisilma vahel. Kui lõpeb võitlus, on ka elul lõpp.

Paljude arvates on selle võitluse lõpp suurim õnn. Aga siis on elugi lakanud, sest võitluse lõpetab ainult surm. Oleme juba tõdenud, et maailma aidates aitame iseennast. Teiste heaks tehtud töö abil puhastame iseend. Teeme heategusid teistele, et unustada iseennast. Oma elu jooksul peame õppima unustama omakasu. Oma juhmuses arvab inimene, et ta võib ennast õnnelikuks teha, aga pärast aastatepikkust võitlust hakkab ta taipama, et tõeline õnn eeldab isekuse kadumist. Iga armastusväärne tegu, iga kaastundlik mõte, igasugune abi ja heategu vähendab nii palju meie enese tähtsust, et hakkame tajuma oma väiksust ja tähtsusetust. See on meie jaoks hea. Jn-na-, Bhakti- ja Karma-jooga taotlevad sama eesmärki. Ülim siht on igavene ja täielik enesesalgamine. Siis ei ole enam “mina”, vaid kõik on “sina”. Karma-jooga juhib inimest visalt selle eesmärgi poole, isegi siis, kui inimene ei tea, et peab sinna minema. Kristlast võib ehmatada mõte isikupäratust Jumalast, sest ta on veendunud Jumal-isiksuse olemasolus ja soovib säilitada oma identiteedi ja ainulisuse. Aga tema eetiline mõtlemine, kui see on õige, peab rajanema täielikule enesesalgamisele. Endast loobumine on kogu moraali alus, igasuguse eetika aluspõhimõte.

Inimesi on selles maailmas mitmesuguseid. On jumalinimesi, kelle enesesalgamine on täielik ja nad teenivad vaid teisi, ohverdades neile kasvõi oma elu. Nemad on kõige õilsamad. Maa, kus on vähemalt sada niisugust inimest, ei satu kunagi lootusetusesse olukorda. Kahjuks on selliseid inimesi väga vähe. Rohkem on häid inimesi, kes teevad head niikaua, kuni see heategevus ei kahjusta neid endid. Kolmas rühm inimesi teeb head endale, tehes seejuures teistele ülekohtu. Üks india luuletaja ütleb, et on olemas ka neljas liik, kes on nii kohutavad, et nende nimegi ei tohi välja öelda. Nemad teevad teistele kurja paljalt soovist teistele kurja teha. Seega skaala ühes otsas on need, kes teevad head hea enda pärast ja teises otsas on inimesed, kes kahjustavad teisi kahjustamise pärast. Nad ei taotle sellega midagi, kurjus on lihtsalt nende olemuses.

Vaatleme kaht sanskriti sõna. Üks neist on Pravritti, mis tähendab pöörlemist millegi poole ja teine on Nivritti, mis tähendab pöörlemist millestki eemale. Pöörlemine millegi poole on meie mõistes maailm, “mina ja mulle kuuluv”. Siia kuulub kõik, mis suurendab inimese varandust, raha, võimu, nime ja kuulsust ja materiaalselt heaolu – kõik see pürib inimese “mina” moodustatud keskuse poole. Pravritti on inimese loomulik püüdlus. Inimene kogub endale igasugust vara, et väärtustada oma armast “mina”. Kui see kihk hakkab taanduma ja asemele tuleb Nivritti, äraspidine pöörlemine, siis ärkavad meis moraal ja usk. Nii Pravritti kui Nivritti on töö. Esimene on halb töö ja teine on hea töö. Nivritti on usu ja moraali alus. Ülim Nivritti on täielik enesesalgamine, valmidus ohverdada keha ja vaim ja kõik muu teiste olendite heaks. Kui inimene on sellele tasandile jõudnud, siis on ta saavutanud karma-jooga sihi. See on heade tegude kõrgeim tulemus. Isegi kui inimene ei tunne ühtki filosoofilist süsteemi, ei usu, ega ole kunagi uskunud Jumalat, pole kordagi elus palvetanud, jõuab ta oma heade tegudega samale eesmärgile, kuhu usklik palvetega ja filosoof teadmistega – s.o. seisundisse, kus ta on valmis loobuma elust ja varandusest teiste heaks. Seega seob filosoofi, töönimest ja jumalateenrit ühtne eesmärk: täielik jumalasalgame. Sõltumata filosoofiast ja usust on inimkond kõikjal austanud inimest, kes on valmis end teiste eest ohverdama. See ei olene usutunnistusest ega õpetusest – isegi ateistid tunnevad, et nad peavad austama sellist täielikku eneseohverdust. Ka kõige fanaatilisem kristlane, kes on lugenud Edwin Arnoldi raamatut “Aasia valgus”, hakkab austama Buddha, kes küll ei jutlusta Jumalast, aga õpetab täielikku eneseohverdust. Pime vagatseja ei mõista, et tema elu eesmärk on täpselt samasugune kui neil, kelle vastaseks ta end peab. Jumalateener, kes püsivalt hoiab Jumalat oma meeles ja elab headuses, jõuab samale eesmärgile ja lausub: “Sinu tahtmine sündigu.” Ta ei jäta endale midagi. See ongi enesesalgamine. Filosoof jõuab oma teadmiste varal arusaamisele, et näilik ego on meelete ja ta loobub sellest meelsasti. Sedasama õpetavad karma-, bhakti- ja džnjaana-jooga. Sedasama teadsid iidset targad, kui nad õpetasid, et Jumal ei ole maailm. Jumal ja maailm on kaks eri asja ja erinevus on tõesti suur. Maailm on omakasupüüdlük, aga omakasupüüdmatus tuleb Jumalast. Üks võib istuda kuldses palees oma troonil ja ikkagi olla täiesti omakasupüüdma-

tu; siis on ta Jumalas. Teine inimene võib elada hurtsikus, vaene ja kaltsudes, ja ometi umbuda maailma, kui ta on omakasupüüdlilik.

Pöördume tagasi karma-jooga ühe keskse mõtte juurde. Tõdesime, et tehes head, teeme paratamatult ka halba ja vastupidi. Kuidas saame selle teadmise üldse tööd teha? Maailmas on olnud usulakke, kes on rabavalt absurdset viisil jutlustanud, et aeglane enesetapp on ainus võimalus vältida teiste kahjustamist, sest elades tapab inimene loomi ja taimi või teeb muud halba. Jainade õpetuse kohaselt on surm nende kõrgeim ideaal. Selline õpetus näib olevat loogiline. Aga õige väljapääsu omakasupüüdlisust maailmast näitab kätte Gita: see on enesesalgamise tee. Gita õpetab, et maises elus ei tohi millessegi kiinduda. Elades maailmas püsi maailmast täiesti lahus, ja mida iganes teed, ära tee seda iseenda heaks. Iga enda jaoks tehtud tegu mõjutab sind ennast. Headel tegudel on hea mõju ja halbadel halb. Aga teod, mida sa pole teinud enda jaoks, ei avalda sulle ka mingit mõju. Seda mõtet on väljendatud väga ilmekalt: “Ja kuigi ta tapaks kogu maailmakõiksuse või oleks ise tapetud, ei ole ta ei tapja ega ohver, sest ta teab, et ta ei tee seda iseenda jaoks.” Sellepärast õpetab karma-jooga: “Ära loobu maailmast. Ela maailmas. Ime endasse nii palju muljeid kui suudad, aga ära tegutse oma lõbuks.” Eesmärgiks ei tohi olla nauding. Esmalt sureta oma ego ja siis võta kogu maailma nagu iseennast. Muistsed kristlased tavatsesid öelda: “Vana inimene peab surema.” Vana inimese all mõeldi seda isekat arusaama, et kogu maailm on tehtud meie meeleheaks. Rumalad vanemad õpetavad oma lapsi palvetama: “Oo, armuline Jumal, kes sa oled loonud selle päikese ja kuu minu jaoks” – justkui Jumalal poleks muud teha kui kõike seda nende laste jaoks luua. Ära õpeta lapsele niisugust mõttetut. Teiste sõgedus avaldub aga väidetes, et loomad on loodus vaid selleks, et me neid tappa ja süüa võiksime ja kogu maailmakõiksus on loodud naudinguks inimestele. See on rumalus. Tiiger võiks öelda: “Inimene on loodud minu jaoks” ja ta võiks palvetada: “Oo, Jumal, inimesed on pahad, nad ei tule minu juurde, et ma neid süüa saaksin. Nõnda nad rikuvad Sinu seadust.” Kui maailm on loodud meie jaoks, siis on ka meid loodud maailma jaoks. Just see kujutelm, et maailm on loodud inimestele naudinguks, hoiab inimesi oma sõgeduses. Ei ole olemas maailma meie jaoks. Miljonid inimesed surevad igal aastal, aga maailm ei tunne seda, sest uued miljonid sünnivad asemele. Sama palju, kui maailm on meie jaoks, oleme meie maailma jaoks.

Selleks, et õigesti töötada, tuleb kõigepealt vabaneda kiindumusest. Teiseks: ära sekku konfliktidesse, ole vaid tunnistaja ja jätkka oma tööd. Mu õpetaja ütles ikka: “Suhtuge oma lastesse nagu teeb seda lapsehoidja.” Lapsehoidja hellitab ja hoiab su last nagu enda oma, aga kohe, kui talle koht üles üteldakse, võtab ta oma asjad ja läheb. Kiindumusest lapsesse pole enam varjugi. Tavaline lapsehoidja ei tunne vähimatki kaotusvalu, kui jätab teie lapsed ja läheb teisi hoidma. Samamoodi pead sinagi suhtuma kõigesse, mida pead enda omaks. Kui usud Jumalat, siis usu, et kõik, mis sul on, kuulub tegelikult Temale. Inimestel on sageli kummaline komme pidada oma nõrkusi vooruseks. Mõte, et keegi on meist sõltuv ja me võime teistele head teha, on tegelikult nõrkus. Just niisugusest kujutelmast sünnib kiindumus ja kiindumusest saavad alguse vaevad. Peame aru saama, et keegi selles maailmas ei ole meist sõltuv. Ükski kerjus pole sõltuv meie armulikkusest, ükski inimene meie sõprusest ega elusolend meie abist. Kõik leiavad abi looduselt ja loodus ei vaja selleks meie abi. Ka miljonite inimeste puudumine ei tähenda loodusele midagi. Looduse kulg jätkub ka meieta. See, et võime aidata teisi ja selle kaudu ennast harida, on meile nagu õnnis kingitus. Elu õpetab meile seda ja kui me selle hästi ära õpime, siis pole me enam kunagi õnnetud. Mitte keegi ei saa meile mitte midagi halba teha. Kui elad põhimõtte järgi, et maailm ei ole sinu jaoks ega vaja sind, siis ei saa sulle liiga teha ei sõbrad ega vaenlased, ei alamad ega ülemad. Ehk just sellele aastal on mõni su sõpradest surnud. Kas maailm on peatunud tema tagasipöördumist ootama? Ei, maailm jätkab oma kulgu. Sina aga võid vabalt loobuda mõttest, et sa peab midagi tegema maailma heaks. Maailm ei vaja sinu abi. Lausa lollus on mõelda, et keegi on ilma sündinud selleks, et aidata maailma. See on ülbe mõte. See on voorusesse rüütatud isekus. Kui su meel on oimanud, et maailm ei sõltu sinust ega kellestki teisest, siis ei tee töö sulle enam mingit vaeva. Kui annad inimesele midagi, ootamata vastutasu või tänu, siis tema tänamatus ei tee sulle vähimatki meelehärmi, kuna sa tead, et sul polegi õigust ei vastuteenele ega tänule ja sa ei oota midagi. Sa annad talle, mida ta pälvib. Tema karma on selle temale välja teeninud ja sinu karma teeb sinust vahendaja. Miks peaksid olema uhke selle üle, et teed ulatamise liigutuse. Oled vaid tooja, kes annab kätte kingituse, mille teine on maailma karmaga ära teeninud. Sinul pole põhjust selle üle uhke olla. Andmine on lihtsalt vahendamine. Sinu jaoks ei ole enam ei head ega halba, kui oled vabanenud kiindumusest. Ainult isekus teeb vahet hea ja halva vahel. Seda on küll raske mõista, aga pikapeale

õpid, et miski maailmakõiksuses ei suuda sind mõjutada, kui sa seda ise ei soovi. Miski ei suuda nõjutada inimese MINA muidu, kui MINA muutub rumalaks ja kaotab iseseisvuse. Väliseid mõjusid on lihtne eirata, kui ollakse vabad kiindumustest. Miski ei suuda inimest vapustada, kui ta seda ei luba. Ent kuidas ära tunda inimest, kes ei lase välismõjusid endasse, keda välismaailm ei suuda teha ei õnelikuks ega õnnetuks? Nende meelt ei eruta ei õnn ega õnnetus – see on nende tundemärk. Igasugustes olukordades on niisuguse inimese meel tüüne.

Indias oli kuulus Vy~sa-nimeline tark. Ta oli püha mees ja teda tunti kui vedanta aforismide autorit. Tema isa oli proovinud saada täiuslikuks, aga ei suutnud. Ka vanaisa oli proovinud, aga temagi katse oli ebaõnnestunud. Samamoodi oli ebaõnnestunud vanavanaisa. Ka temal endal ei läinud see päriselt korda, aga tema poeg Šuka sündis täiuslikuna. Vy~sa õpetas oma pojale tarkusi. Kui Vy~sa oli pojale kõike olulist õpetanud, siis ta saatis poja kuningas Janaka õukonda. Janaka oli suur kuningas, keda kutsuti Videhaks. Videha tähendab “kehatu”. Kuigi ta oli kuningas, oli ta sootuks unustanud, et tal on keha. Ja tema juurde saadetigi Šuka õppima. Kuningas teadis, et Vy~sa poeg tuleb tema juurde tarkusi õppima ja ta tegi selleks mõningaid ettevalmistusi. Kui poiss jõudis lossivärvasse, siis valvurid ei teinud temast väljagi, andsid vaid istepingi. Poiss istus seal kolm ööpäeva. Keegi ei kõnelnud temaga. Keegi ei küsinud, kes ta on ja kust tuleb. Ta oli kuulsa targa poeg. Kogu maa austas tema isa ja ka teda austati. Ometi need mühakad valvurid ei teinud temast väljagi. Siis aga tulid kuninga ministrid ja muud kõrged ametnikud ja võtsid ta austusavaldustega vastu. Nad juhtisid ta hiilgavatesse saalidesse, saunatasid teda healõhnaliste seepidega ja andsid talle kallid rõivad selga. Kaheksa ööpäeva elas Šuka selles luksuses. Šuka ilme püsis ühtviisis tüüne, kuigi suhtumine temasse oli muutunud. Luksuses oli ta sama rahulik, kui lossi värvas istudes. Siis viidi ta kuninga juurde. Kuningas istus oma troonil, muusikud mängisid ja tantsijad tantsisid. Kuningas andis talle servani täidetud piimakruusi ja käskis tal teha 7 tiiru ümber saali, ilma et ta piiskagi maha tohiks loksutada. Šuka võttis kruusi ja liikus muusikute, tantsijate ning imekaunite naiste vahel, nagu kuningas oli käskinud. Miski ei tõmmanud endale noormehe tähelepanu, sest ta ei lasknud millelgi endale mõjuda. Ta ulatas kruusi kuningale ja kuningas lausus: “Võin sulle korrata vaid sedasama, mida su isa on juba õpetanud ja mida sa ise oled õppinud. Sa tead tõde. Mine koju.”

Inimest, kes on harjunud end ohjeldama, ei saa väljastpoolt miski mõjutada. Ta ei lase end millegagi orjastada. Tema meel on tõeliselt vaba. Ja niisugune inimene on kõlblik elama maailmas. Üldiselt hindavad inimesed maailma kahel viisil. Pessimistid ütlevad: “Kui kuri ja kohutav see maailm on.” Optimistid ütlevad: “Maailm on nii kaunis ja imeline.” Need, kes ei suuda oma meelt valitseda, leiavad, et maailm on täis kurjust ja paremal juhul näevad selles headuse ja kurjuse rägastikku.

Kui õpime oma meelt valitsema, siis suhtume maailma nagu optimistid. Siis ei ole meie jaoks enam kurja ega head. Märkame, et kõik on omal kohal ja kooskõlas. Mõned inimesed ütlevad, et maailm on põrgu, aga kui nad õpiksid ära enesevalitsemise, siis saaks põrgust taevas. Kui oleme tõelised karma-joogid ja tahame end trennida, et saavutada selline seisund, siis peame jõudma – ükskõik, kuidas me alustame – täieliku enesesalgamiseni. Niipea kui meie näilik ego on kõrvaldatud, näib kogu maailm, mis varem oli täis kurjust, olevat täis taevalikku õndsust. Õhk on täis õnnistust ja kõik näod ümber ringi on head. Niisugune on karma-jooga siht ja eesmärk ning see täius saavutatakse igapäevases elus.

Erinevad joogaliigid ei ole omavahel vastuolus. Nad kõik juhatavad sama eesmärgi poole ja muudavad meid täiuslikuks. Aga igaüks neist nõuab usinat treeningut. Harjutamine on edu pant. Esmalt kuulata, siis mõtelda, siis harjutada. See kehtib igasuguse jooga puhul. Kõigepealt pead kuulama ja mõistma, mis see on. Nii mõndagi, mida kohe ei mõista, taipad edaspidi korduvalt kuulates ja mõeldes. Kõiges korraga aru saada on võimatu. Selgitus peitub su oma meeles. Tegelikult ei ole keegi õppinud midagi teistelt. Igaüks peab ennast ise õpetama. Kõrvalseisev õpetaja võib vaid äratada “sisemise õpetaja”, et ta hakkaks mõistma tõelust. Meie enese taip ja mõtlemisvõime teevad meile asjad selgeks, kuni lõpuks oimab neid ka hing. Oimamine annab meile tahtejõu. Algul on tunne, siis tahtmine ja tahtmine sünnitab ääretu töövõime, mis täidab iga meie soone, liigese ja närvi, kuni kogu keha muutub omakasupüüdmatu töö-jooga tööriistaks ja saavutatakse ihaldatud eesmärk – enesesalgamine ja täielik omakasupüüdmatuse. Selle saavutamiseks ei pea järgima dogmasid, õpetusi või uskusi. Pole oluline, kas oled kristlane, juut või pagan. Küsimus on selles, kas oled omakasupüüdmatu. Kui oled, siis saavutad täiuse, kuigi pole lugenud ühtegi usuraamatut ega käinud kirikus või templis. Iga joogaliik võib muuta inimese täiuslikuks ka ilma teise jooga toeta, sest kõigil neil on sama eesmärk. Nii töö-, teadmiste-

kui ka Jumala teenimise jooga pakuvad otseseid ja kaudseid abinõusid Mokša saavutamiseks. Ainult rumalad ütlevad, et töö ja filosoofia on kaks eri asja. Targad teavad, et olgugi nad silmnähtavalt erinevad, on nende eesmärk sama: juhtida inimest täiusele.

Vabadus

Sõna karma tähendab tööd. Eelnevalt tõesime, et varjatult tähendab see ka põhjust. Iga tegu, toiming või mõte, mis põhjustab tagajärje, on karma. Karma seadus on seega põhjuse ja tagajärje seadus. Igal tegutsemisel on paratamatult tagajärg. Seda paratamatust pole võimalik vältida. India filosoofia järgi kehtib karma seadus kõikjal maailmas. Kõik, mida me näeme, tunneme ja teeme on meie varasema tegutsemise tulemus ja samas põhjustab uue tagajärje. Seoses sellega peame kindlasti kõnelema seaduse mõistest. Seadus – see on sama sündmuse kordumine samasugustes tingimustes. Kui kaks sündmust korduvad reeglipäraselt teineteise järel või samaaegselt, siis on need kaks omavahel sõltuvuses, nii et üks on põhjus ja teine on tagajärg. Iidse Ny-ya koolkonna loogikud ja filosoofid nimetasid seda seadust Vy-ṭi'ks. Nende järgi põhineb meie arusaam seaduspärasusest assotsiatsioonidel. Rida nähtusi on meie meeles seotud, nii et ühe sündmuse meenumisel ärkavad teadvuses kõik teisedki. India psühholoogia järgi iga mõttelaine, mis sünnib Chitta's (alateadvuses), tekitab palju samasuguseid laineid. Sellel arusaamal rajaneb assotsiatsioonipsühholoogia. Põhjuse ja tagajärje seos on vaid üks kõikjal ilmneva assotsiatsioonisuhte aspektidest. Sanskriti keeles nimetatakse seda Vy-ṭi'ks. Seaduse mõistmine on samane nii välismaailmas kui ka inimese sisemaailmas: see on reeglipära, mille kohaselt ühele nähtusele peab järgnema teine. Aga tegelikult looduses seadusi ei ole. Pole õige öelda, et maailmas toimib gravitatsiooniseadus või mõni teine loodusseadus. Seadus on viis, kuidas meel mõistab üksteisele järgnevate nähtuste rida. See viis on olemas inimmeeles. Kui mingid nähtused reeglipäraselt järgnevad üksteisele või toimuvad samaaegselt, siis meel mõistab reeglipärasest sõltuvust nende vahel; seda teadvustatud seost nimetamegi seaduseks.

Ent mida tähendab ütlus: seadus on universaalne? Meie maailmakõiksusele on omased Deša-K-la-Nimitta, s.o. aeg, ruum ja põhjuslikkus. Sellest järeldub, et seadusi võib olla vaid siin, selles piiratud universumis, mida saame meeltega tajuda, näha, tunda, kuulda ja väljaspool seda pole mingeid seadusi, sest põhjuslikkus ei ulatu sinna, mis on väljaspool meie meelt. Seadused on olemas vaid inimmeeles. Mitte miski, mis on väljaspool meie meelt ja mõistust, pole seotud põhjuslikkuse seadusega, kuna väljaspool meelt ei ole mõttelisi assotsiatioone, mis on selle vältimatu eeldus. Niipea kui olemasolev saab nime ja vormi, hakkab ta alluma seadustele. Siis hakkab toimima ka teo ja tagajärje seadus. Siit ilmneb, et ei saa olla sellist asja nagu vaba tahe. Sõnad vaba ja tahe on omavahel vastuolus, sest tahe on midagi sellist, mida me tunneme ja kõik mida me tunneme, kuulub maailmakõiksusesse, aga maailmakõiksuses on kõik surutud aja, ruumi ja põhjuslikkuse vormi. Kõik, mida me tunneme või võiksime tunda, allub põhjuse ja tagajärje seadusele, ja see, mis allub seadusele, ei ole enam vaba. Kõik, mida me tajume, on millestki mõjustatud ja see mõjutab omakorda midagi. Niipea, kui tahe jõuab aja, ruumi ja põhjuslikkuse maailma, kaotab ta oma vabaduse, aga kui ta selle maailma jälle maha jätab, saavutab ta uuesti vabaduse. Tahe tuleb vabadusest orjusesse ja pöördub tagasi vabadusse.

Mõnikord küsitakse, kust tuleb maailmakõiksus, kus ta on ja kuhu ta läheb. Tavaline vastus on: tuleb vabadusest, on orjuses ja läheb vabadusse. Kui kõneleme inimesest kui selle lõputu olemasoleva ilmingust, siis mõistame, et inimene moodustab sellest väga väikese osa. Tema keha ja meel on vaid väike täpik lõpmatuses. Kogu meie maailmakõiksus on vaid pisike osa universumist. Kõik meie seadused, orjapõli, rõõmud ja mured, õnned ja ootused elavad ainult selles pisikeses, oma meelte loodud maailmakõiksuses. Nüüd sa mõistad, kui lapsik on oodata selle, oma meelte loodud maailmakõiksuse igavest olemasolu ja pääsemist taevasse, mis pole midagi muud, kui selle, meile tuttava maailma kordus. Mõistagi on võimatu ja naiivne tahta, et lõputu olemasolev mahuks meie piiratud maailma, mida me tunneme. Kui inimene ütleb, et a soovib ikka ja jälle elada samasuguses maailmas nagu praegu või palub endale meelepäraselt usku, siis on ta sedavõrd mandunud, et ei suuda mõeldagi kõrgemale sellest tasemest, millel ta praegu on. Ta on takerdunud olemasolevasse ja unustanud, et pärineb lõpmatuses. Tema maailma piirdub selle hetke pisirõõmude ja muredega. Ta usub, et see piiratud maailm ongi lõpmatus ja ta ei tahagi oma rumalusest lahti saada. Ta on lootusetult klammerdunud elujanusse, Triṣṇ-’sse (budistidel Tanh- ja Triss-). Ka väljaspool meile tuntud maailma võib olla miljo-

neid erisuguseid õnnesid, olendeid, seadusi, põhjusi ja tagajärgi ja needki moodustavad vaid väikese osa lõputust olemasolevast.

Selleks, et saada vabaks, peame minema üle selle maailma piiri. Vabadust ei saa leida meie maailmakõiksuses. Täielikku tasakaalu ehk "rahu, mis ületab mõistmise" nagu ütlevad kristlased, ei ole võimalik saavutada ei maa peal ega meile mõistetavas taevas. Tõeline tasakaal asub väljapool meie mõtte, kujutluse ja meele maailma. Kõik, mis on meie maailmakõiksuses, allub aja, koha ja põhjuslikkuse seadustele ega saa anda meile vabadust. Võib-olla on eetermaailmu, kus naudingud on ilusamad ja imelisemad kui meie maailmas, aga needki kuuluvad maailmakõiksusesse ja on sellepärast seaduse kütkeis. Peame minema kaugemale. Tõeline usk algab seal, kus lõpeb see pisike maailmakõikus. Seal lõpevad meie tühised rõõmud ja mured, kogu meie teadmus asjadest, ja algab tõelus. Nii kaua, kuni meid valdab elujanu ja kirglik kiindumus mööduvasse, üürikesse olemasolusse, pole lootust näha mingit vabadusekiirt. Tõeliselt vabad on ainult need, kelle meel püsib kindlalt Kõrgemas Minas ega satu kunagi eksiteele. Need, kes oimavad ainult Mina, kellele Mina on kõik kõiges. Kõik teised peavad töötama. Mööda mäekülge allavoolav vesi langeb lohku, kus tekib keeris. Veidi aja pärast vesi väljub keerisest ja voolab jälle vabalt. Iga inimelu on sarnane taolise vetevooluga. Inimene tuleb sellesse maailma, keerleb mõnda aega aegruumi, põhjuse ja tagajärje kütkeis, on seotud oma isa, venna, nime ja kuulsusega, kuni lõpuks väljub sellest keerisest ja saavutab oma esialgse vabaduse. See kehtib kogu maailmakõiksuses. Kas teadlikult või ebateadlikult töötame me kõik selleks, et vabaneda maailma keerisest. Ja me tuleme sellega toime tänu maailmas omandatud kogemustele.

Mis on karma-jooga? See on töösse peidetud mõistmine. Näeme, et terve maailmakõikus töötab. Mille nimel? Pääsemise ja vabanemise nimel. Kõik alates aatomist kuni kõrgemate olevusteni töötavad sama eesmärgi nimel – meele, keha ja vaimu vabaduse nimel. Kõik püüdleval orjusest vabadusse. Ka päike, planeedid ja kuu püürivad vabaks, ent meie maailmale omased tsentripetaal- ja tsentrifugaaljõud takistavad seda. Karma-jooga õpetab meile töö saladust, tööviise ja töö mõju. Tänu sellele ei pea me ekslema maailmakõiksuses kaua ega õppima seda katse ja eksituse meetodil. Meie võimed lähevad asjatult raisku, kui me ei tea, kuidas neid kasutada. Karma-jooga teeb tööst teaduse, õpetades otstarbekalt kasutama selles maailmas mõjuvaid jõude. Tegutsemine on vältimatu, aga töötama peame ma kõrgema eesmärgi nimel. Karma-jooga õpetab meid tõdema, et see maailm on üürike – vaid "viieminutiline". See on mööduv etapp, mille peame läbi käima, aga vabadus ei ole siin, vaid kaugemal. Aeglaselt ja kindlalt peame minema läbi maailma, kui soovime vabaneda tema kütkeist. Võibolla on selliseid haruldasi inimesi, kes võivad seista maailmas omaette ja vaadata seda, ilma et miski neid riivaks. Nad suudavad vabaneda maailmast, nii nagu uss heidab maha oma vana naha. Teised inimesed peavad minema läbi maailma töötades. Karma-jooga aga juhatab kätte saladuse, kuidas tuleb töötada, et sellest võimalikult palju tulu tõuseks.

Karma-jooga õpetab: "Tööta lakkamatult, aga ära kiindu töösse! Ära seo end millegagi. Hoiu oma meel vaba. Kõik hädad ja kannatused, mida näed, on selles maailmas paratamatud. Vaesus ja rikkus ja õnn on üürike. Nad ei ole osa meie tõelisest olemusest. Meie tõeline olemus on sealpool halba ja head, väljaspool kujutluste ja aistingute maailma. Me peame pidevalt töötama. Kannatused tulevad kiindumusest, mitte tööst." Kui samastame end oma tööga, tunneme end kohe halvasti, aga distantsi hoides ei tunne me mingeid piinu. Kui põleb kellelegi teisele kuuluv kaunis pilt, siis ei ole inimene nii õnnetu kui nähes oma maali põlemist. Mõlemad olid sama väärtuslikud, aga miks on inimene ühel juhul õnnetu kui teisel? Sellepärast, et teisel juhul on ta pildiga seotud. Ta samastub sellega: "See olen mina, see on minu oma" ja see teeb ta õnnetuks. Koos omanditundega tuleb isekus ja isekusega kannatused. Iga iseka teo või mõttega kaasneb kiindumus ja kohe oleme oma kiindumuse orjad. Chitta, alateadvuse iga lainetus, mis ütleb "mina ja minu oma", mähhib meid köidikutesse ja teeb meist oma orjad. Mida rohkem ütleme "mina ja minu oma", seda orjalikumad ja sõgedamad oleme. Sellepärast käsib karma-jooga nautida kõike kaunist, aga keelab meid sellega samastumast. Loobu sõnast "minu". Niipea kui ütleme või mõtleme "minu", muutume halvemaks. Ära ütle isegi mõttes "minu laps". See toob sulle kannatusi. Ära ütle "minu kodu", ära ütle "minu keha". Keha ei ole sinu, minu ega mitte kellegi oma. Kehad tulevad ja lähevad vastavalt looduse arenguseadustele, aga meie oleme vabad ja vaatame neid nagu kõrvalised tunnistajad. Meie keha ei ole vabam kui pilt seinal. Miks peaksime niimoodi kiinduma kehasse? Kui keegi maalib pildi, siis pärast selle lõpetamist alustab ta uut tööd. Ära mõtle: "Ma pean selle endale saama." See viitab isekusele ja niipea kui isekus tõstab pead, algavad kannatused.

Sellepärast ütleb karma-jooga: “Hävita oma isekus juba eos – oma mõtetes. Kui suudad ohjeldada oma mõtteid, siis püüa seda olekust säilitada. Ära lase oma meelt ekslema omakasupüüdlikkuse teele. Kui oled oma meelega ohjeldanud, siis mine ja tegutse maailmas. Ole, kus tahad, suhtle, kellega soovid ja miski ei tee sind halvemaks. Lootose leht on vees, aga vesi ei riku teda. Teiegi peate olema maailmas nii, nagu lootoseleht vees.” See seisund on Vair- gya, kiretu ükskõiksus, meelerahu. Arvatavasti olen teile juba öelnud, et ilma vabanemata kiindumustest pole olemas mitte mingisugust joogat. Meelerahu on kõikide joogaliikide alus. Ometi võib olla kiindumusi ka sellisel inimesel, kes loobub oma majast, ilusatest riietest, heast toidust ja läheb erakuks. Nüüd on tema ainsaks varanduseks tema keha, mis võib muutuda tema jaoks kõigeks. Ta võib elada ja võidelda oma keha heaks. Meelerahu toimib täielikult mentaalselt tasandil. Meil pole vaja mitte midagi teha oma kehale. Meie kütteks on mõte “mina ja minu”. See mõte seob meie meelega keha või muude aistinguobjektide külge. Kui loobume sellest mõttest, siis valdab meid meelerahu, ükskõik, kus me oleme. Inimene, kes istub troonil, võib olla täiesti vaba kiindumusest. Teine kõnnib kaltsudes ja on üleni kirgedes kinni. Niisiis tuleb kõigepealt vabaneda kiindumustest ja seejärel teha pidevalt tööd. Karma-jooga õpetab meile, kuidas saavutada tõeline meelerahu, kuigi see on tõepoolest väga raske.

Tõelise meelerahuni võib jõuda kahel teel. Üks on neile, kes ei usu Jumalat ega muud väljastpoolt tulevat abi. Nemad peavad lootma vaid enda peale ja töötama oma tahtejõu, vaimujõu ja vaistuga, öeldes endale: “Ma pean saavutama meelerahu!” Nende tee, kes usuvad Jumalasse, on palju lihtsam. Nemad töötavad Jumalale ega ole huvitatud oma töö tulemustest. Kõik, mida nad näevad, tunnevad, kuulevad või teevad, see kuulub Temale. Ärgem oodakem mingit kiitust ega tasu selle eest, mida teeme. Kõik kuulub Jumalale. Loovutagem kogu oma töö vilja Jumalale. Seisame taamal nagu ustavad teenrid, kes on iga hetk valmis täitma oma Jumala, oma Meistri tahet. Kõik töötulemused jäta Jumala hooleks ja ära nende pärast rohkem muretse. Olgem rahu, täielikus rahu ka iseendaga ja ohverdagem Jumalale igaveseks oma keha, oma meel ja kõik, mis meil on. Selle asemel, et heita tulle ohvriande, loobume pigem oma pisikesest minast. Kordame nii ööl kui päeval: “Otsides selle maailma rikkusi oled Sina ainus rikkus, mille olen leidnud. Otsides armastust oled Sina ainus armastus, kelle leidsin. Ohverdand end Sinule! Ma ei taha midagi iseendale, ei head, halba ega keskpärast. Ma ei hooli millestki. Ohverdand kõik Sinule.” Nii ööl kui päeval ütleme lahti oma näilisest minast, kuni see saab harjumuseks, kuni see läheb verre, närvidesse, ajju. Kogu keha kuuletub iga hetk sellele enesosalgamise mõttele. Siis võid minna võitlusväljale ja ka keset lahingumõllu tunned end olevat vaba ja rahulik.

Karma-jooga õpetab, et tavamõtte kohustusest asub madalamal astmel, aga me kõik peame täitma oma kohust. Ent sageli märkame, et see omapärane kohusetunne teeb meile halba. Kohusetunne mõjub meile nagu haigus. See sunnib meid tegema mitmesuguseid töid, võtab meie üle võimust ja mürgitab meie elu. Mõtte kohustusest on nagu kõrvetav keskpäevapäike, mis põletab läbi inimkonna hinge. Vaadake neid kohusetunde orje. Kohustused ei anna neile aega isegi palvetamiseks. Kohustus lasub pidevalt nende turjal. Kohustus rõhub neid, kui nad lähevad tööle ja kui nad tulevad koju, mõtlevad juba järgmise päeva töödest. Kohustus rusub neid. See on orja elu. Kohustus langeb kohustuse peale, kuni inimene variseb oma töö juures kokku nagu rakmeis tööhobune. Tavaliselt mõistetakse kohustust just niimoodi. Ainus tõeline kohustus on olla kiindumata, töötada vaba olendina ja loovutada oma töö Jumalale. Kõik meie kohustused lähtuvad Temast. Önnis on see, kes võib Teda teenida. Meie teenime oma aega. Keegi ei tea, kas hästi või halvasti. Hea töö puhul me ei maitse oma töö vilju ja ka halva töö pärast ei tunne me muret. Ole rahulik, vaba ja tööta. Niisugust vabadust on väga raske saavutada. Palju lihtsam on õigustada orjust kohustusega või seletada inimloomuse haiglasi kiindumusi kui kohusetunnet. Inimesed lähevad laia maailma võitlema raha või muude asjade eest, millesse nad kiinduvad. Ja kui küsida neilt, miks nad seda teevad, siis nad vastavad: “See on kohustus.” See on meeletu saamahimu, mida püütakse varjata lilleõitega.

Mida kohustus tegelikult tähendab? See on tegutsemiskihk, mida õhutavad meie kiindumused. Kui tekib kiindumus millessegi, siis me nimetame seda kohustuseks. Näiteks maades, kus pole abielutavasid, puuduvad igasugused kohustused mehe ja naise vahel. Abielu tähendab, et mehed ja naised elavad koos kiindumuse pärast. Kui niisugune eluviis kestab mitu põlve, siis see muutub kohustuseks. Kiindumus on nagu krooniline haigus. Kui kiindumus on väga äge, siis nimetame seda haiglaseks. Kui see on krooniline, peame seda loomulikuks ja anname talle toretseva nime – kohustus. Me dõime teda lilledega, puhume tema auks pasunaid, räägime temast pühakirjas ja maailm sõdib ning inimesed

röövivad üksteist kohuse nimel. Kohus on hea vaid seni, kuni ta hoiab eemale julmust. Madalama tase inimestele, kellel pole kõrgemaid ideaale, on kohustus vajalik. Aga need, kes tahavad saada karma-joogiks, peavad kohustuse mõistegi üle parda heitma. Sinul ja minul ei ole kohustusi. Anna maailmale see, mida sa pead andma, aga ära tee seda kohusetundest. Ära mõtle, et oled sunnitud milleski. Mis saab sind sundida? Kõik, mida tehakse sundusest, tugevdab kiindumust. Miks peaks sul olema kohustusi? Jäta kõik Jumala hooleks. Joo seda nektarit ja ole õnnelik selles tohutus lõõmavas sulatusahjus, kus kohustuse tuli kõrvetab kõiki. Meie täidame vaid Tema taht. Autasud ja karistused ei puuduta meid. Kui jahid autasu, siis tea, et sellega kaasneb karistus. Karistust võid vältida ainult loobudes autasust. Ainus viis pääseda kannatustest on loobuda õnnest, sest need kaks vastandit kuuluvad kokku. Lahutamatu on seotud õnn ja õnnetus, elu ja surm. Ainult elujanust vabana võime üle saada surmast. Elu ja surm on sama asja kaks eri aspekti. Lapsed saavad veel mõelda õnnest ilma kannatusteta ja elust ilma surmata, aga mõtleja märkab, et see on "contradictio in adjecto" (mõistete vastuolu) ja loobub mõlemast. Ära igatse tänu ega tasu ühegi töö eest. Paraku soovime heategude eest vastuteeneid. Anname raha heategevuseks ja laseme oma nime lehes ära trükkida. Niisugused soovid toovad paratamatult kannatusi. Maailma kõige suuremad heategijad on surnud tundmatutena. Buddha ja Kristus on nende kõrval teisejärgulised. Selliseid tundmatuid kangelasi on maailmas elanud ja tegutsenud sadu. Nad elavad vaikselt ja lahkuvad vaikselt. Aja jooksul nende mõtted saavad tuntuks Buddhade ja Kristuste elutööde kaudu. Kõrgeimad inimesed ei taotle oma teadmistega ei nime ega kuulsust. Nad jätavad oma mõtted maailmale. Nad ei taotle avalikkuse tähelepanu ega taha rajada õpetusi ja koolkondi. Kogu nende olemus hoidub sellistest asjadest. Nad on puhtad S-ttvikad, kes iialgi ei erutu, vaid nad on kehastunud armastuse vägi. Olen näinud üht sellist joogi. Ta elab Indias ühes koopas. Ta on kõige imelisem inimene, keda olen kohanud. Ta on täielikult kaotanud isiksusetaju, justkui temas polekski enam inimest. Jäänud on vaid kõikehaarav jumalik mõistus. Kui loom hammustaks ta kätt, siis on ta valmis ulatama ka teise, öeldes, et see on Jumala tahe. Tema meelest tuleb kõik Jumalalt. Ta ei näita end inimestele, aga ta on tulvil armastust ja õilsaid mõtteid.

Neile järgnevad inimesed, kelles on rohkem Rajas't, teotahet. Nad võtavad vastu nende täiuslike inimeste mõtteid ja jutlustavad neid maailmale. Kõige kõrgemad inimesed koguvad vaikides tõeseid ja üllaid mõtteid, aga teised – Buddhad ja Kristused rändavad mööda maailma neid levitades ja töötavad nõnda nende heaks. Gautama Buddha ütles ikka, et tema on kahekümne viies Buddha. Tema kahekümmend neli eelkäijat on jäänud ajaloole tundmatuks, aga võib olla kindel, et ajaloos tuntuks saanud Buddha on nende töö järgija. Kõrgeimad inimesed on tüüned, tasased ja tundmatud. Aga nad tunnevad tõelist mõttejõudu. Nad on veendunud, et kui nad oma koopas elades saavad teele näiteks viis õiget mõtet, siis need viis mõtet elavad igavesti. Niisugused mõtted läbivad kaljusid ja ületavad ookeane ning rändavad ümber maailma. Sellised mõtted tungivad inimmeelde ja südamesse ja äratavad inimesi, kes on võimelised andma neile praktilise väljundi. S-ttvika on liiga lähedal Jumalale, sellepärast ei saa ta olla aktiivne võitleja, heategija, töötegija, jutlustaja vms. Aktiivsed töötegijad, hoolimata nende headusest, on veel pisut teadmatud. Me saame töötada niikaua, kuni meie loomus pole päris puhas. See on juba töö olemuses, et tööle ajendab motiiv ja kiindumus. Kuidas võib siis inimene pidada oma tööd tähtsaks, kui teab, et läheduses on igavesti valvel Jumal, Kaitselmus, kes märkab ka varblase kukkumist? See on nagu jumalateotus, sest teame, et Tema hoolitseb iga pisiasja eest maailmas. Vaid harduses ja aukartuses sobib meil tema ees seista ja lausuda: "Sinu tahtmine sündigu." Kõrgeima astme inimesed ei saa tööd teha, sest nendes pole kiindumust. Need, kelle hing on läinud Isesse, kelle tahtmised on piiratud Isega, kes on igavesti ühinenud Isega, ei tee tööd. Nad on tõeliselt kõrgemad inimesed. Aga kõik teised peavad töötama. Ent tööd tehes me ei tohi mõelda, et suudame kedagi maailmakõiksuses aidata. Me pole selleks võimelised. Me aitame selles maailmakoolis iseennast. See on õige suhtumine töösse. Kui peame alati meeles, et õigus töötada on meie suur eelis, siis me ei kiindu millessegi. Miljonid minu- ja sinusugused selles maailmas mõtlevad, et nad on suured inimesed. Aga me kõik sureme ja maailm unustab meid mõne minutiga. Jumal elab igavesti. "Kas võiks keegi hetkegi elada ja hingata, kui see kõikvõimas KEEGI seda ei tahaks?" Tema on igavesti tegutsev Kaitselmus. Kogu vägi pärineb temast ja on tema käsutuses. Tema käsul puhuvad tuuled, paistab päike, elab maailm ja hiilib surm üle maa. Ta on kõik ja kõiges. Me võime vaid teenida Teda, loovutada Talle kõik oma töö viljad. Võime teha head hea enda pärast. Nii saavutame täieliku

meelerahu. Südamed koidikud purunevad ja oleme vabad. Niisugune vabadus on karma-jooga eesmärk.

Karma-jooga ideaal

Vedanta-usu kõige tähtsam mõte õpetab, et samale eesmärgile võib meid viia mitu eri teed. Tavaliisemad neist on töö, armastus, psühholoogia ja teadmine. Ent samas ei või unustada, et nende vahele ei saa tõmmata selget piiri. Kõik nad on omavahel seotud. Nimetuse on iga tee saanud selle järgi, mis on temas ülekaalus. Erinevus ei tulene sellest, et on olemas inimesi, kes ei suuda muud kui töötada, ja neid, kes on hardad Jumala teenrid, või neid, kes tunnistavad vaid teadmist. Inimene peab ise valima selle tee, mis sobib kõige paremini tema loomuse kõige tugevamate iseärasustega. Oleme tõdenud, et lõpuks need neli teed ühinevad. Kõik usud, igasugune tegutsemine ja teenimisviisid juhatavad meid samale eesmärgile.

Sellest eesmärgist olen juba kõnelnud. See on vabadus. Kõik meie ümber, aatomist inimeseni, elutust kübimest inimhingeni püüdleb vabadusse. Kogu maailmakõiksus on selle vabaduspüüde tulemus. Mistahes ühendis püüab iga molekulgi eralduda, aga teised hoiavad teda kinni. Maa püüab lahti pääseda Päikese külgetõmbes ja Kuu Maa külgetõmbest. Kõik kipub lagunema. Kõik, mida me maailmakõiksuses näeme, rajaneb sellele vabaduspüüdele. See innustab pühakut palvetama ja see õhutab rõõvlit rõõvima. Kui tegutsemise suund ei ole õige, siis nimetame seda halvaks. Kui see on õige ja õilis, siis nimetame seda heaks. Aga stiimul on kõikjal sama – vabadusepüüde. Orjus masendab pühakut. Tema tee vabadusse on Jumala teenimine. Varast masendab mõte, et tal puuduvad teatavad esemed. Tema tahab vabaneda sellest ilmaolekutundest ja varastab. Vabadus on kogu elusa ja elutu olemasoleva siht. Kas teadlikult või teadmatult, aga kõik taotlevad seda eesmärki. Ent pühaku ja varga vabadus on väga erinev. Pühaku vabaduspüüde juhivad teda igavese, sõnuseletamatusse õndsusse, aga varas, kes otsib vabanemist ainelisest puudusest, taob oma hingele uusi ahelaid.

Vabaduspüüde avaldub kõigis uskudes. Vabaduspüüde on kõlbluse ja omakasupüüdmatususe põhialus, mis aitab vabaneda mõttest, et inimene on samane oma kehaga. Kui inimene abistab teisi, teeb head, siis on ta väljunud ahtast “mina ja minu” ringist. Seal edasi pole omakasupüüdlikkusest vabanemiseks enam piire. Kõik eetilised õpetused peavad oma eesmärgiks omakasupüüdmatusust. Mis juhtub inimesega, kes on isekusest täiesti vaba? Ta pole enam see väike härra N; ta on saavutanud ääretu ulatuse. Pisikene isiksus, mida ta varem omas, on igavesti kadunud. Ta on kaotanud oma piirid. Väljumine piiratud maailmast on kõigi uskude, moraali- ja filosoofiliste õpetuste eesmärk. Seda, kes usub isikustatud Jumalasse, hirmutab niisugune filosoofia. Aga kui ta jutlustab kõlblust, siis õpetab ta praktiliselt sedasama. Ta ei sea inimese omakasupüüdmatususele mingeid piire. Kui inimene muutub omakasupüüdmatuks sel teel, et usub isikustatud Jumalasse, siis ei erine ta millegi poolest nendest, kes on täiuslikuks saanud mõnel teisel viisil. Ta on ühinenud Kõiksusega ja see on ju kõigi eesmärk. Aga need, kes usuvad isikustatud Jumalasse, ei sõanda minna oma arutlusega lõpuni. Karma-jooga annab meile võimaluse saavutada vabadus omakasupüüdmatu tööga. Iga isekas tegu lükkab edasi eesmärgi saavutamist ja iga omakasupüüdmatu tegu lähendab meid sellele. Kõlbluse parim määratlus on selline: **KÕIK OMAKASUPÜÜDLIK ON EBAMORAALNE JA KÕIK OMAKASUPÜÜDMATU ON MORAALNE.**

Aga kui jõuame üksikasjadeni, siis pole seda reeglit nii lihtne rakendada. Kõigepealt põhjustab erinevusi üksikasjades meid ümbritsev keskkond. Nagu olen juba maininud, võib sama tegu olla ühes olukorras omakasupüüdmatu, teises aga omakasupüüdlik. Peame leppima, et eeltoodud määratlus on vaid põhimõtteline. Üksikasjade hindamisel tuleb arvesse võtta aja, koha ja olukorra iseärasusi. Olude erinevusest tingitult võib sama asi olla ühel maal moraalne ja teisel ebamoraalne. Olemise eesmärk on vabadus ja vabaduse annab vaid täielik omakasupüüdmatus. Iga omakasupüüdmatu mõte, sõna või tegu viib meid vabadusele lähemale. Sellepärast ongi need moraalsed. See määratlus kehtib igas usus ja eetilises süsteemis. Mõne süsteemi moraaliõpetus pärineb Kõrgeimalt Olendilt – Jumalalt. Kui küsid inimeselt, miks ta toimib nii ega toimi teisiti, siis saad vastuseks: “See on Jumala tahe.” Pärinegu nende moraal kust tahes, aga seda kannab karma-joogaga ühine põhimõte: ära mõtle endale, vaid teistele, loobu oma minast. Ja siiski on inimesi, kes kõrgest ideaalist hoolimata kardavad ilma jääda oma pisikesest isiksusest. Võime paluda inimest, kes on klammerdunud oma isiku külge, et ta kujutleks olukorda, kus inimene on muutunud täiesti omakasupüüdmatuks – ei mõtle iseendale, ei tegutse ise-

enda heaks ega kõnele sõnagi endast. Kus on tema arvates selle inimese isiksus, tema mina? Tema mina säilib vaid seni, kuni ta mõtleb, kõneleb või tegutseb iseenda huvides. Aga kus asub mina siis, kui tema teadvuses on vaid teised inimesed, maailmakõiksus ja lõpmatus? Siis on mina inimesest igaveseks lahkunud.

Nagu olete mõistnud, on karma-jooga eetiline süsteem ja usk, mille kohaselt saavutatakse vabadus omakasupüüdmatus ja heade tegudega. Karma-joogi ei pea uskuma mingisse õpetusse. Ta ei pea isegi mitte Jumalat uskuma ega teadma, mis on hing, ega süvenema metafüüsikasse. Tema siht on saavutada omakasupüüdmatus. Ja seda peab ta ise suutma. Iga hetk tema elus olgu pühendatud eesmärgi saavutamisele. Sellesama probleemi, mille lahendamiseks Jn-ni kasutab mõistust ja inspiratsiooni ning Bhakta oma armastust, peab tema lahendama ilma ühegi õpetuse või teooriata – tema lahendab selle pelgalt tööga.

Ja nüüd küsime: missugune on see töö? Mis on see, mis teeb head maailmale? Kas me saame head teha maailmale? Absoluutses mõttes muidugi mitte, aga osaliselt küll. Maailmale ei saa teha püsivat ja igavest head. Kui see oleks võimalik, siis poleks maailm enam see maailm. Inimene võib mõneks ajaks rahuldada oma isu, aga varsti tunneb ta jälle nälga. Igasugune materiaalne heaolu on vaid ajutine. Keegi ei saa igaveseks kustutada lõbujanu ega paraneda kroonilistest hädadest. Kas võiks keegi anda maailmale igavest õnne? Me ei saa tõsta laineharja, ilma et lainepõhi samavõrd vajuks. Ka maailma ainelise heaolu koguhulk on püsinud samas vahekorras inimese vajaduste ja ahnusega. Seda pole võimalik suurendada ja vähendada. Vaadeldes inimkonna senist ajalugu. Ikka ja jälle korduvad samad vaevad ja rõõmud, meelelahutused ja kannatused, samasugune seisuste ebavõrdsus. Ikka on ühed rikkad ja teised vaesed, ühed võimul ja teised alandatud, ühed terved, teised haiged. Nii oli see Egiptuses, Kreekas ja Vana-Roomas ja nii on see tänapäeva Ameerikaski. Ajaloo vältel, mida tunneme, on ikka niimoodi olnud. Ja alati on olnud inimesi, kes on püüdnud aidata hädalisi. Igal ajalooperioodil on olnud tuhandeid inimesi, kes on töötanud selleks, et leevendada maailma valu. Kuidas see neil on õnnestunud? Palli saame mängida ainult nii, et see liigub ühest kohast teise. Leevendades häda ühes kohas, siirdub see mujale. See on nagu pilt Dante põrgus, kus ihnuskoid pidid kullapalli ülesmäge veeretama. Niipea, kui nad olid veidike edenenu, veeres pall tagasi. Kõik jutud tuhandeaastasest rahuriigist on kaunid nagu laste muinasjutud ja mitte rohkem. Kõik rahvad unistavad, et tuhandeaastasest rahuriigis kuulub parim koht just neile. Kas niisugune ongi imekaunis ja omakasupüüdmatu mõte tuhandeaastasest rahuriigist?

Me ei saa muuta seda maailma ei õnnelikumaks ega õnnetumaks. Heaolu ja häda on maailmas tasakaalus. Me vaid lükkame seda ühest kohast teise, aga koguhulk ei muutu, sest nii on see loodud. Tõus ja mõõn kuuluvad maailma olemusse. Vastuväited oleksid sama absurdsed kui arvamus, et meie elu kestab igavesti. Surm on lahutamatu elu mõistest ja mure – õnne mõistest. Küünal põleb lõpuni ja see on küünla elu. Kui soovid elada, siis pead iga hetk olema valmis surmaks. Elu ja surm on ühe ja sama asja eri aspektid. Nad on sama laine hari ja põhi, ühe terviku kaks kuju. Üks vaatab langust ja muutub pessimistik, teine näeb tõusu ja on optimist. Kuni laps käib koolis, siis isa ja ema hoolitsevad tema eest ning kõik on tema jaoks suurepärase. Tema vajadused on väikesed. Ta on optimist. Aga vana mees on tänu oma elukogemustele vaguram ja tema soojus tundub maha jahtunud. Nii ka vanad rahvad, nähes kõiges laostumise märke, kalduvad pessimismi kergemini kui noored rahvad. Indias on vanasõna: "Tuhat aastat linn ja tuhat aastat mets." Muutumine linnast metsaks ja vastupidi toimub pidevalt kõikjal. Inimesed muutuvad optimistideks või pessimistideks vastavalt sellele, kumba protsessi nad parajasti jälgivad.

Järgnevalt kõneleme võrdsusest. Mõte tuhandeaastasest rahuriigist on mõjuv tööstimul. Paljud usundid õpetavad, et kord tuleb aeg, mil Jumal valitseb maailmakõiksust ning siis kaob vahe rikaste ja vaeste, ülemate ja alamate vahel. Niisugust õpetust jutlustavad fanaatikud, kes on tõepoolest kõige siiram osa inimkonnast. Esimesed ristiusu misjonärid jutlustasid lummava fanatismiga võrdsusest, mis saabub koos tuhandeaastase rahuriigiga. See kütkestas ka kreeka ja rooma orje. Nad uskusid, et tuhandeaastasest rahuriigis ei ole orjust ja seal on piisavalt süüa-juua. Just sellepärast kogunes neid hulganisti misjonäride ümber. Inimesed, kes niimoodi jutlustasid, olid väga ausad – nende fanatism oli ebateadlik. Tänapäeval asendab rahuriiki üleüldise võrdsuse idee: levitatakse õpetust vabadusest, vennlusest ja võrdsusest. Seegi on fanatism. Iialgi ei ole maailmas olnud ega saagi olema tõelist võrdsust. Kuidas saaksime kõik olla võrdsed? See on võimatu. Tõeline võrdsus tähendaks totaalset surma. Mis teeb maailma niisuguseks nagu ta on? Kaotatud tasakaal. Kust tulevad maailma kujundavad

jõud? Konfliktidest, võitlusest ja konkurentsist. Kui kõik aineosakesed oleksid tasakaalus, kas siis oleks loomeprotsess võimalik? Teadus ütleb, et see on võimatu. Viska kivi vaiksesse vette. Üksteise vastu pörkudes püüavad kõik veepiisad tagasi oma endisele kohale. Vesi püüab rahuneda. Samamoodi pürivad kõik maailmakõiksuse osakesed tagasi täieliku tasakaalu seisundisse. Siis tuleb uus rahurikkumine, mis põhjustab uusi kombinatsioone – nähtuste korrastumist uuel viisil. Ebavõrdsus on kõige loodu alus. Loomiseks on samavõrd vajalikud nii jõud, mis taotleavad tasakaalu kui ka need, mis tasakaalu rikuvad.

On võimatu, et selles maailmas oleks täielik võrdsus – tasakaal kõigi vastandite vahel. Kui selline seis saavutatakse, muutub maailm elamiskõlbmatuks. Niisiis pole tuhandeaastane rahuriik mõeldav ja katse seda teostada tähendaks maailma lõppu. Millest on tingitud erinevused inimeste vahel? Ajudest. Ainult nõdrameelne võib väita, et kõik inimesed sünnivad ühtviisi arukatena. Siia maailma sündides saame kaasa erinevaid andeid. Meie tulevane arukus on kätte mõõdetud juba enne meie sündi. Indiaanlased olid elanud Ameerikas aastatuhandeid, enne kui siia saabus käputäis teie esivanemaid. Kui palju on nad seda maad muutnud! Kui kõigil oleks ühepalju mõistust, miks siis indiaanlased ei ehitanud linnu? Teie esivanematega tuli siia teistsugune mõtlemisviis, tuli teistsugune vaimujõud. Mälujäljed nende meeltes olid teistsugused kui indiaanlastel. Ja tulemus on teie silme ees. Täielik sarnasus tähendab surma. Kuni maailm püsib, on ja peabki olema mitmekesisus. Võrdsust pakkuv tuhandeaastane rahuriik saabub alles siis, kui see loometsükkel lõpeb. Enne seda ei saa olla täielikku võrdsust. Ometi on selline unistus tuhandeaastasest rahuriigist võimas liikumapanev jõud. Nii nagu ebavõrdsus on hädavajalik loomiseks, nii on hädavajalik ka selle ohjeldamine. Kui poleks pürgimist vabadesse, tagasi Jumala juurde, siis ei oleks ka loomist. Need kaks vastandlikku jõudu juhivad inimeste tegusid: ühed viivad vabadesse ja teised orjusse.

See maailm on nagu kohutav mehhanism, kus üks ratas pöörleb teise sees. See on väga ohtlik mehhanism. Kui paneme sellesse käe ja jääme kinni, siis oleme kadunud. Me kõik arvame, et kui oleme ühe teatava kohustuse täitnud, siis saame puhata. Tavaliselt on aga nii, et kui oleme ühe teatava kohustuse täitnud, siis saame puhata. Tavaliselt on aga nii, et uus töö ootab meid enne, kui oleme eelmise lõpetanud. See võimas ja keeruline maailmamasin sunnib meid rügama. Sellest masinast välja pääseda on ainult kaks võimalust. Üks võimalus: ära põrmugi hooli sellest masinast. Las ta töötab, aga sina seisa kõrval ja loobu kõigist soovidest. Seda on väga lihtne öelda, aga peaaegu võimatu täita. Arvan, et isegi üks kahekümnest miljonist pole selleks võimeline. Teine võimalus on sukelduda maailma ja õppida töö saladust. See on karma-jooga tee. Ära põgene maailmamasina rattast. Ole selle sees ja õpi töö saladust. Ja kui teed selles masinas õiget tööd, siis võid pääseda välja. Tee vabadesse läheb masina kaudu.

Nüüd teame, mis on töö. Osaliselt rajaneb sellele olemasolev. Ja see ei lõpe kunagi. Neil, kes usuvad Jumalat, on seda lihtsam mõista, sest nad teavad, et Jumal ei ole saamatu ega vaja meie abi. Kuigi ajastud järgnevad üksteisele, on meie eesmärgiks ikka vabadus ja omakasupüüdmatus. Karma-jooga järgi saavutatakse see eesmärk töö abil. Mõte muuta maailm õnnelikuks võib olla sobiv tegevusmotiiv vaid fanaatikutele; aga me ei tohi unustada, et fanatism toob endaga halba samapalju kui head. Karma-joogi imestab, miks vajatakse tööks veel mingit muud motiivi peale sünnipärase vabadusearmastuse. Ära piirdu tavaliste maiste motiividega. Ole neist üle. “Sul on õigus tööle, aga mitte töö viljadele.” Karma-joogi ütleb, et inimene võib sellise suhtumise omandada harjutamisega. Kui harjumus teha head on tal veres, ei vaja ta enam muid motiive. Teeme head sellepärast, et head teha on hea. See, kes teeb heategusid taevasse pääsemise nimel, aheldab end maa külge, ütleb karma-joogi. Igasugune omakasupüüdlisest motiividest ajendatud töö ei vabasta meid ahelaist, vaid lisab uusi.

Ainus tee vabadesse on loobumine igasugustest tööviljadest ja kiindumusest neisse. Peame teadma, et maailm ei ole meie ja meie ei ole maailm. Tegelikult pole me ka see keha, milles oleme. Tegelikult me ei tööta. Me oleme Kõrgem Ise, igaveses puhkuses ja rahus. Miks peaksime olema seotud millegagi? Lihtne on öelda, et me ei tohi millessegi kiinduda, aga kuidas selleni jõuda? Iga heategu, millel puudub omakasupüülik motiiv, vabastab meid ühest kütkest ega seo meid uuesti. Iga hea mõte, mille saadame maailma, ootamata vastuteenet, purustab ühe lüli meie ahelaist ja muudab meid aina puhtamaks, kuni saame puhtamaks kõigist surelikest. See kõik võib tunduda unelmana, mis on liig filosoofiline, teoreetiline ja ebapraktiline. Olen lugenud vastuväiteid Bhagvad-Gitale. Paljud on öelnud, et keegi ei saa töötada ilma motiivita. Nad lihtsalt pole näinud omakasupüüdmatut tegutsemist, vaid ainult fanatismist tiivustatud tööd. Sellepärast nad kõnelevadki nii.

Lõpuks kõnelen mehest, kes täitis kõiki karma-jooga õpetusi. See oli Buddha. Ta oli ainus inimene, kes on täielikult suutnud karma-jooga õpetuse järgi käia. Kõigil maailma prohvetitel peale Buddha oli väliseid motive, mis sundisid neid omakasupüüdmata tegevusele. Need prohvetid peale nimetatud erandi võib jagada kahte rühma. Ühed väidavad, et nad on Jumala maised kehastused ja teised nimetavad end Jumala sõnumitoojateks. Mõlemad saavad tööindu väljastpoolt ja ootavad oma töö eest tasu, kuigi nende kõnes kõlab kõrge vaimsus. Buddha on ainus prohvet, kes ütles: “Ma ei taha kuulda teie erinevaid teooriaid Jumalast. Mis mõtet on väidelda juuspeente erinevuste üle hingeõpetuses. Tehke head ja olge head. See annab teile vabaduse ja õpetab tõelust tundma.” Ta elas oma elu ilma isiklike motiivideta, aga töötas rohkem kui keegi teine. Näidake mulle kasvõi üks ajalooline isik, kes tõuseks temast kõrgemale. Inimkond on loonud vaid ühe niisuguse inimese, kes võib osutada nii piiritult kaastunnet, ja vaid ühe nii ainulaadse filosoofia. Kuigi see suur filosoof andis maailmale kõige targemaid õpetusi, jätkus tal kaastunnet ka kõige väiksemale loomakesele ja ta ei taotlenud kunagi mingeid austusavaldusi. Ta on karma-jooga ideaal. Ta tegutses ilma igasuguste motiivideta. Ta oli suurim inimene, kes kunagi on sündinud. Temas oli ühendatud õilis süda ja kõrgeim mõistus. Tema hingejõud oli suurem kui kellelgi teisel enne või pärast teda. Ta oli esimene, kes julges öelda: “Ära usu midagi ainuüksi sellepärast, et sind on lapsest saadik sunnitud niimoodi uskuma, vaid mõtle ise kõige üle järele. Ja kui oled seda teinud, siis mõistad, mis on hea sulle ja kõigile inimestele. Usu sellesse, ela selle järgi ja aita teisi elada selle järgi.” See, kes töötab ilma igasuguste motiivideta, mitte raha ega kuulsuse pärast, töötab kõige paremini. Kui inimene suudab seda, siis tuleb temast Buddha. Temas on nii palju väga, et ta suudab muuta maailma. Niisugune inimene on karma-jooga kõrgeim ideaal.